

Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2016

Raportti yhdenvertaisuuden toteutumisesta Rikosseuraamuslaitoksessa vuonna 2015

Ulla Knuuti
Marja Avonius

25.3.2016

Sisällysluettelo

1.	Johdanto.....	5
2.	Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan?.....	7
3.	Vähemmistöjen edustajien määrä vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamuksissa	9
4.	Yhdenvertaisuuden toteutuminen vankiloissa: vankilan johtajat/apulaisjohtajat	14
4.1	Vankilan johtajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma	14
4.2	Vankeusrangaistuksien toimeenpanoon liittyvät ongelmat	14
4.3	Asuminen vankiloissa	15
4.4	Osallistuminen toimintaan vankiloissa.....	15
4.5	Rasismien ilmeneminen	16
4.6	Kulttuurin ja kielen opetus ja muiden erityistarpeiden huomiointi.....	16
4.7	Uskontokuntien edustajien vierailut vankiloissa.....	17
4.8	Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen.....	17
4.9	Vähemmistövastaavat, koulutuksen tarve ja etniset vähemmistöt henkilökunnassa.....	18
5.	Psykologien vastaukset yhdenvertaisuuden toteutumisesta vankiloissa	20
5.1	Psykologit ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.....	20
5.2	Vähemmistöjen erityistarpeiden huomiointi	20
5.3	Rasismien ilmeneminen	21
5.4	Etnisten vähemmistöjen tarpeiden huomioiminen	22
5.5	Vakaumuksen kunnioittaminen	22
5.6	Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen.....	22
5.7	Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen	23
5.8	Naiserityisten tarpeiden huomioiminen	23
5.9	Nuorten ja vanhusten tarpeiden huomioiminen	24
5.10	Vanhemmuuden tukeminen ja lapsiystävällisyys.....	24
5.11	Henkilöstön kielitaito ja kulttuurien tuntemus	25
6.	Yhdenvertaisuuden toteutuminen yhdyskuntaseuraamustoimistoissa	26
6.1	Vastaajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma	26
6.2	Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanoon liittyvät ongelmat.....	26
6.3	Vähemmistöjen erityistarpeiden huomiointi	27
6.4	Henkilökunnan rasistiset asenteet	27
6.5	Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen.....	27
6.6	Vammaisten tarpeiden huomioiminen	28

6.7 Nais erityisten tarpeiden huomioiminen	28
6.8 Nuorten tarpeiden huomioiminen	28
6.9 Vanhemmuuden tukeminen	29
6.10 Vähemmistövästävät, koulutuksen tarve ja etniset vähemmistöt henkilökunnassa.....	29
7. Yhdenvertaisuuden toteutuminen arviointikeskuksissa	30
7.1 Vastaajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma	30
7.2 Vähemmistöt ja rikosseuraamusten toimeenpano.....	30
7.3 Vähemmistöjen huomioiminen.....	30
7.4 Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen.....	31
7.5 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo henkilöstön keskuudessa	31
8. Yhdenvertaisuuden edistäminen rikosseuraamusalueilla	33
8.1 Vastaajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma	33
8.2 Vähemmistöjen huomioiminen ja toimintoihin osallistuminen.....	33
8.3 Rasismiin reagoiminen sekä naisten, nuorten ja vanhusten huomioiminen	33
8.4 Vanhemmuuden tukeminen	34
8.5 Asenneilmapiirin tukeminen ja viroista tiedottaminen	34
9. Yhdenvertaisuuden toteutuminen terveydenhuoltoyksikössä.....	35
10. Yhdenvertaisuuden toteutuminen Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa	36
11. Vastauksiin liittyvää pohdintaa	37
Lähteet	40
Liitteet	41

1. Johdanto

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa viranomaista laatimaan yhdenvertaisuussuunnitelman, jonka tavoitteena on parantaa organisaation toiminnan yhdenvertaisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen vankeja ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaita koskeva yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma on hyväksytty 16.2.2015. Aikaisempi vankiloille laadittu vankeinhoitolaitoksen yhdenvertaisuussuunnitelma valmistui vuonna 2006, mutta yhdyskuntaseuraamustoimistoille tällaista suunnitelmaa ei ole aikaisemmin ollut. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmalla edistetään Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa mukana olevien henkilöiden eli Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaiden yhdenvertaisuutta sekä kerrotaan, kuinka Rikosseuraamuslaitos voi omassa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä ja puuttua syrjintään. Lisäksi suunnitelman tarkoituksena on lisätä tietoa vähemmistöistä.

Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta. Suomi on sitoutunut useisiin yhdenvertaisuutta koskeviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Yhdenvertaisuuslaki, rikoslaki, tasa-arvolaki ja työlainsäädäntö tarkentavat syrjinnän kieltoa eri elämänaluilla.

Viranomaisilla on perustus- ja yhdenvertaisuuslakiin perustuva velvollisuus edistää ihmisten yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisten pitää erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. Samanlainen kohtelu ei aina kuitenkaan takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi on toiminnan vaikutusten tarkastelua niiden ryhmien näkökulmasta, jotka ovat vaarassa tulla syrjityksi.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on laatinut raportin yhdenvertaisuuden toteutumisesta Rikosseuraamuslaitoksella vuosina 2010 ja 2012. Molemmat edelliset raportit käsittelivät pääasiassa etnistä yhdenvertaisuutta. Aikaisemmat selvitykset toteutettiin lähettämällä kyselylomake sähköpostitse vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen johtajille, joiden toivottiin osallistuvan kyselyyn. Tänä vuonna kysely toteutettiin ensimmäistä kertaa Webropol-sovelluksella, joka mahdollisti useampien yksiköiden vastaamisen nimettömänä. Kyselystä räätälöitiin omat versionsa vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen lisäksi aluekeskuksille, arviointikeskuksille, terveydenhuoltoyksikölle ja Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskukselle. Lisäksi kysely lähetettiin myös yhdelle vaihtuvalle ammattiryhmälle,

joka tänä vuonna olivat vankilapsykologit. Vastaajille lähetettiin sähköposti, joka sisälsi linkin internet-kyselylomakkeeseen. Saatekirjeet sekä kyselyiden lomakepohjat löytyvät raportin liitteistä. Osaa vastaajista tavoiteltiin myös muistutusviestein.

Kyselyyn vastattiin touko - kesäkuussa 2015. Kyselyyn vastattiin nimettömästi eikä kyselyssä tiedusteltu yksikköä, jossa vastaaja työskentelee. Vastaajan yksikön rikosseuraamusaluetta kysyttiin, joten siten esimerkiksi arviointikeskukset ja aluekeskukset pystyttiin vastausten pohjalta yksilöimään. Se oliko vastaaja arviointikeskuksen, aluekeskuksen, koulutuskeskuksen tai terveydenhuoltoyksikön johtaja vai oliko hän delegoinut vastaamisen jollekin toiselle, ei ole tiedossa. Jokaiselle vastaajajoukolle oli räätälöity oma, heidän työnkuvaansa sopiva kysely. Kyselylomake sisälsi sekä kyllä - ei-kysymyksiä että avokysymyksiä, joihin aikaisempaa vastausta oli mahdollisuus täydentää. Kysymyslomakkeet oli suunnattu kunkin yksikön johtajalle/apulaisjohtajalle ja laitosten psykologeille. Kaikki vastaajat eivät kuitenkaan olleet johtajia vaan tarvittaessa johtaja on delegoinut vastaamisen jollekin muulle virkamiehelle.

Kysely oli lähetetty 67 eri vastaajalle ja vastauksia saatiin yhteensä 43. Vastausprosenttia voidaan pitää kohtalaisena. Vastauksia analysoitaessa on kuitenkin huomioitava, että kyse on hyvin subjektiivisista arvioista eikä saatuja tuloksia voida yleistää koskemaan kaikkia yksiköitä. Vastausten perusteella voidaan kuitenkin muodostaa jonkinlainen kuva siitä, millaisena eri yksiköiden johtajat sekä vankilapsykologit näkevät yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon tilan Rikosseuraamuslaitoksessa.

2. Mitä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan?

Suomen perustuslain (17/1999) mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevan pääperiaatteen. Arkikielessä yhdenvertaisuuden voidaan katsoa tarkoittavan samaa kuin tasa-arvo. Lainsäädännöllisesti käsitteet on kuitenkin erotettu laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (tasa-arvolaki) sekä yhdenvertaisuuslaiksi. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaa kuuluvissa syrjintätilanteissa. Käytännössä yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (syrjinnän kieltö).

Jokainen voi kokea elämänsä aikana syrjintää ja epäasiallista kohtelua, mutta tietyt ihmisryhmät saattavat olla alttiimpia sille kuin valtaväestöön kuuluvat henkilöt. Syrjintää voi sisältyä myös Rikosseuraamuslaitoksen yksiköiden jokapäiväisiin rutiineihin. Tällaisissa tapauksissa valtaväestöön kuuluvien henkilöiden voi olla vaikea huomata syrjinnän muotoja. Jotta syrjintään voidaan puuttua, on se osattava tunnistaa. Keskeistä on yksittäisen henkilön erilainen kohtelu eli henkilöä tai henkilöryhmää kohdellaan ilman hyväksyttävää syytä eri tavoin kuin vastaavassa asemassa olevaa. Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti yhdenvertaisen säännön tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta. Välillistä syrjintää on esimerkiksi se, että toimintojen pääsyvaatimukset asetetaan perusteettoman korkeiksi, kuten edellyttämällä täydellistä suomen kieltä, vaikka se ei olisi selviytymisen kannalta tarpeellista.

Syrjintää ei kuitenkaan ole positiivinen erityiskohtelu, jolla asetetaan henkilöt eriarvoiseen asemaan ilman syrjivää tarkoitusta. Tällaista positiivista erityiskohtelua tai erityistoimia toteutetaan epäsuotuisassa asemassa olevien ryhmien aseman ja olosuhteiden parantamiseksi. Toimenpiteiden on oltava luonteeltaan väliaikaisia, ja niiden kesto sekä laajuus on mitoitettava sopiviksi kyseessä olevan eriarvoisuuden poistamiseksi. Positiivisen erityiskohtelun on siis oltava tavoitteisiin nähden oikeasuhtaista. Hyväksyttäväkään tarkoitus ei oikeuta tavoitteisiin nähden suhteettoman pitkälle meneviä erityistoimenpiteitä. Toimenpiteiden oikeasuhtaisuutta pitää arvioida aina tapaus- ja tilannekohtaisesti. Positiivisen erityiskohtelun avulla yritetään muun muassa turvata heikommassa asemassa olevan ihmisryhmän tai henkilön oikeuksia. Yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa olevien ihmisten, esimerkiksi vammaisten, tukeminen voi olla perusteltua silloinkin, kun heikomman aseman ei voida osoittaa johtuvan syrjinnästä. Näin ollen tosiasiallinen yhdenvertaisuuden edistäminen sinänsä voi olla positiivisen erityiskohtelun muoto.

Ihmisten liikkuminen Euroopassa on lisääntynyt useista sosiaalisista, taloudellisista ja poliittisista syistä. Alkuperällä viitataan esimerkiksi etniseen, kansalliseen ja yhteiskunnalliseen alkuperään. Alkuperään kohdistuva syrjintä on yhdenvertaisuuslaissa erityisasemassa. Juuri sen ehkäisyyn kohdistetaan EU:n alueella tällä hetkellä kaikkein eniten käytännön toimenpiteitä. Ennakkoluulot ja rasismi ovat tämän syrjinnän yleisimpiä ilmenemismuotoja.

Rasismi voi ilmetä suorana vihamielisyytenä ihonväriä, kulttuuria tai etnistä alkuperää kohtaan tai välttelyä, pelkona ja vierastamisena. Etniseen vähemmistöön kuuluvia saatetaan tarkastella pelkästään ennakkoluulojen kautta, jolloin heidän yksilölliset ansionsa ja ominaispiirteensä jäävät huomiotta. Tällöin esimerkiksi romanitaustaiseen asiakkaaseen suhtaudutaan romaniryhmän edustajana, ei yksilönä. Ennakkoluuloisuus voi ilmetä myös kulttuuristen erityispiirteiden vähättelynä ja jopa kulttuurin toteuttamisen estämisenä.

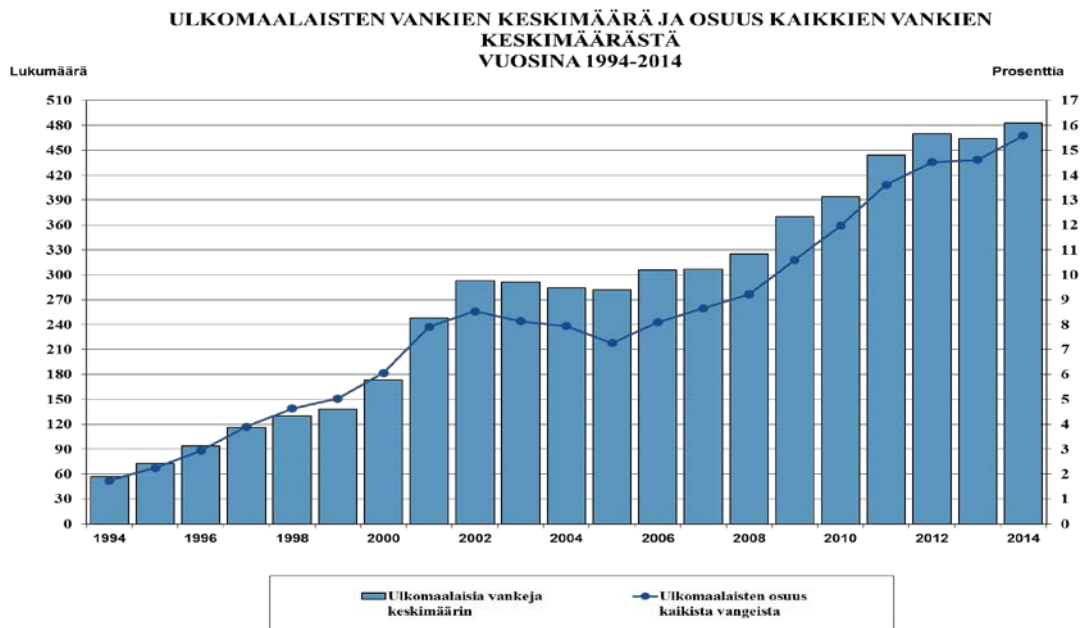
Etnisen kulttuurin syrjintään liittyy usein etnosentrismi eli se, että oma kulttuuri asetetaan ehdottomaksi normiksi, jota ei kyetä tai haluta kyseenalaistaa. Yleisin ja helpoiten ehkäistävissä oleva etnisen syrjinnän muoto ovat rasistiset vitsit, jotka herkästi katsotaan vitsailuksi, eikä kertoja itse myönnä käyttäytyneensä ja puhuneensa rasistisesti. Vitsien taustalla on kuitenkin rasistinen arvomaailma, ja vaikka vitsien tarkoituksena ei olisikaan loukata, ne loukkaavat silti. Rasistiset vitsit edesauttavat osaltaan etnisten ennakkoluulojen syntyä ja samalla ylläpitävät niitä. Samoin ne heikentävät työyhteisön ilmapiiriä.

3. Vähemmistöjen edustajien määrä vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamuksissa

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokyselyllä kartoitettiin tänä vuonna ensimmäistä kertaa yhdenvertaisuuden toteutumista myös muiden vähemmistöryhmien kuin etnisten vähemmistöjen osalta. Vähemmistöön kuuluviksi oli kyselyssä määritelty romaniasiakkaat, ulkomaalaistaustaiset, kielivähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt, vammaiset, vanhuksat, nuoret, naiset ja seksuaalivähemmistöt.

Etnisyyden tilastoiminen on Suomessa laitonta, joten siksi esimerkiksi romanien ja ulkomaalaistaustaisten asiakkaiden tarkkaa määrää ei tiedetä ja siten määrästä vankiloissa on olemassa ainoastaan arvionvaraista tietoa. Vuonna 2010 ja 2012 tehdyissä arvioissa romanivankeja arvioitiin olevan noin 200 henkilöä/vrk. Romanien määrä kasvoi huomattavasti vuosien 2003 ja 2009 välillä, mutta on sen jälkeen arviolta pysynyt arviolta samana. Kyselyssä ei tänä vuonna pyydetty vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen johtajia/ apulaisjohtajia arvioimaan romani- ja maahanmuuttaja-asiakkaiden määrää kuten aikaisempina vuosina.

Maahanmuuttajaksi tai ulkomaalaistaustaiseksi katsotaan yleensä myös ulkomailla syntyneet Suomen kansalaisuuden saaneet henkilöt sekä Suomessa syntyneet toisen polven maahanmuuttajat. Näitä henkilöitä ei pystytä erittelemään vankiloiden ja yhdyskuntaseuraamustoimistojen tietojärjestelmistä vaan tilastoista voidaan tarkastella ainoastaan ulkomaan kansalaisten määriä. Vuonna 2014 Suomen vankiloissa oli keskimäärin 266 rangaistusta suorittavaa ja 217 tutkintavankeudessa olevaa ulkomaalaista. Kuviosta 1. on nähtävissä, että ulkomaalaisten vankien määrä on kasvanut melko tasaisesti 90-luvulta lähtien. Viimeisen kymmenen vuoden aikana ulkomaalaisten vankien osuus kaikista vangeista on yli kaksinkertaistunut 7 prosentista 16 prosenttiin. Silti Suomessa ulkomaalaisvankien määrä on edelleen huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaissa.

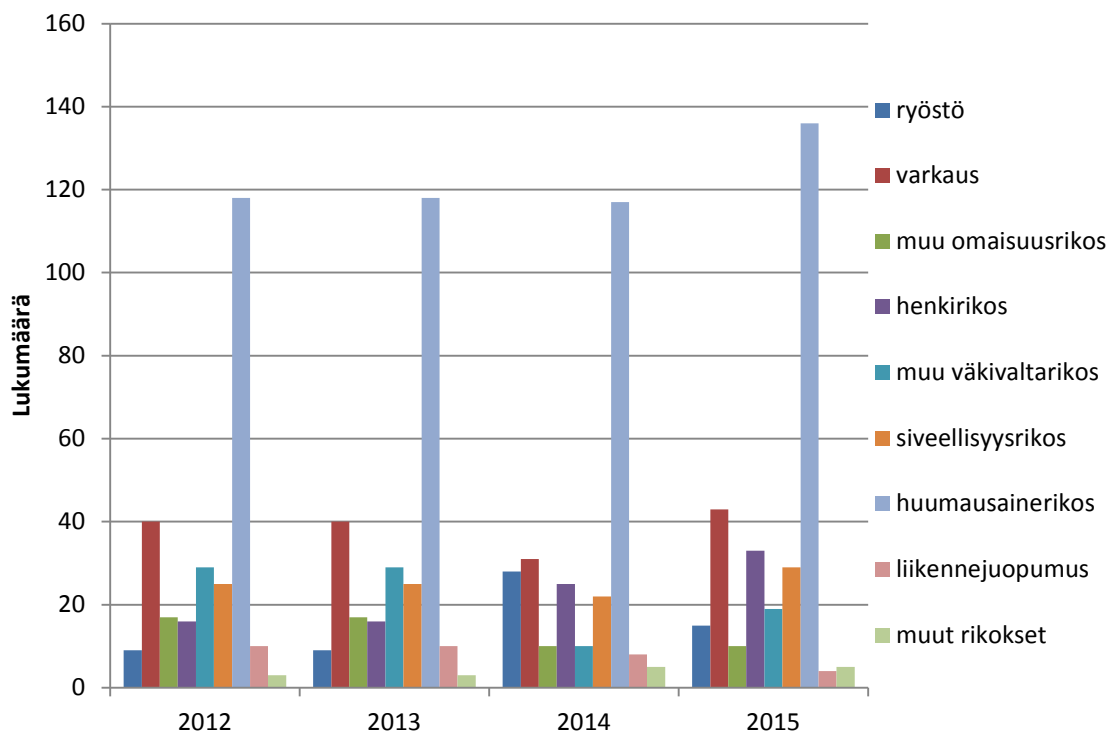
Kuvio 1. Ulkomaalaisten vankien määrän kehitys.

Heinäkuussa 2015 kerätyn poikkileikkaustiedon mukaan yhdyskuntaseuraamusasiakkaista noin 5 prosenttia (150 asiakasta) on ulkomaalaisia. Kaikista rikosseuraamusasiakkaista 10,4 prosenttia on ulkomaan kansalaisia. Suurin ulkomaalaisryhmä on virolaiset, joita on 2,7 prosenttia kaikista asiakkaista. Seuraavaksi suurimmat ryhmät ovat venäläiset, somalialaiset ja irakilaiset, joiden kaikkien osuus jää alle prosenttiin rikosseuraamusasiakkaiden kokonaismäärästä. Ulkomaalaiset ovat yliedustettuina rikosseuraamusasiakkaiden joukossa verrattuna heidän osuuteensa Suomen väestöstä. Suomen virallisen tilaston (2015a) mukaan vuonna 2014 ulkomaalaisten osuus oli 4 prosenttia Suomen väestöstä. Virolaiset ja venäläiset ovat kaksi suurinta ulkomaalaisryhmää myös väestössä yleensä.

Toukokuussa 2015 ulkomaalaisvangeista 5,5 prosenttia oli naisia, mikä on vähemmän kuin naisvankien osuus kaikista vangeista (noin 8 prosenttia). Ulkomaalaisvangit ovat myös hieman nuorempia kuin vangit keskimäärin, sillä ulkomaalaisvankien keski-ikä on noin 35 vuotta, kun kaikkien vankien keski-ikä on noin 37 vuotta.

Vuonna 2013 tuomioista, jotka annettiin ulkomaalaiselle henkilölle rikoslain rikkomisesta, noin 48 prosentissa tapauksista kyse oli ulkomaalaisesta, jolla ei ollut vakinaista asuinpaikkaa Suomessa (SVT 2015b). Toukokuussa 2015 kaikista rikosseuraamusasiakkaista noin viiden prosentin vakituinen asuinkunta sijaitsi ulkomailla. Onkin huomattava, että ulkomaalaiset rikoksista tuomitut ovat saattaneet olla vain käymässä Suomessa. Toisaalta ulkomaalaisiin ei lasketa niitä ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, jotka ovat syntyneet Suomessa tai saaneet Suomen kansalaisuuden.

Kuvio 2. havainnollistaa ulkomaalaisvankien päärikosten jakaumaa vuosina 2012 - 2015. Ulkomaalaisista vankeusvangeista lähes puolet (46,3 %) on tuomittu huumausainerikoksesta. Seuraavaksi yleisimmät päärikokset ovat varkaudet (14,6 %) ja henkirikokset (11,2 %).

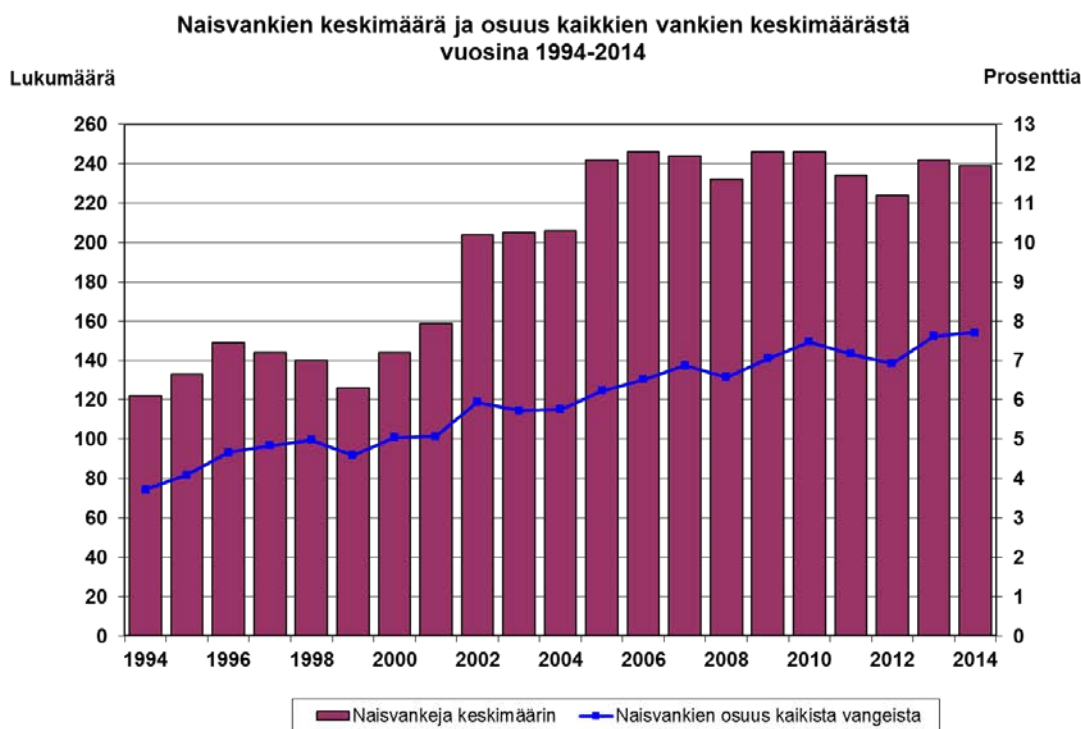
Kuvio 2. Ulkomaalaisvankien päärikokset 2012–2015, tilanne 1.5.

Vankitietojärjestelmään voidaan merkitä vangin äidinkieli, jonka avulla voidaan periaatteessa tarkastella kielivähemmistöjen kokoa ja esimerkiksi arvioida maahanmuuttajien määrää tarkastelemalla vieraskielisten osuutta Suomen kansalaisista. Kaikille vangeille ei kuitenkaan ole merkitty äidinkieltä. 1.5.2015 poikkileikkaustilastossa merkintä äidinkielestä puuttuu 207 suomalaiselta ja 282 ulkomaalaiselta. Kielivähemmistöjen todellisesta koosta voidaan siis näiden lukemien perusteella tehdä vain varovaisia arvioita. Vangeista, joille on merkitty tieto äidinkielestä, 89,5 prosenttia on suomenkielisiä, 1,6 prosenttia ruotsinkielisiä ja 8,9 prosenttia puhuu äidinkielenään jotain muuta kieltä. Suurimmat ulkomaiset kielivähemmistöt ovat venäjänkieliset (36 vankia) ja somaliankieliset (15 vankia). 179 vangille äidinkieleksi on kirjattu ”muu”. Todennäköisesti myös esimerkiksi arabiankieliset ovat suuri kielivähemmistö, mutta heidät on kirjattu vankitietojärjestelmässä muu-ryhmään. Suomalaisista vangeista 40 äidinkieleksi on merkitty jokin muu kuin suomi tai ruotsi.

Rikosseuraamusasiakkaiden kuulumista uskontokuntiin ei merkitä asiakastietojärjestelmiin. Vankien uskonnollisuutta tutkittiin vuonna 2014 selvityksessä uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä (Kirkkohallitus 2015). Selvityksen mukaan 81 prosenttia vangeista katsoo kuuluvansa johonkin uskontoon. Noin yksi prosentti vangeista kertoo islamin ja noin 1,5 prosenttia jonkin muun uskonnon kuin kristinuskon tai islamin kuvaavan uskonnollista taustaansa. Kyselyyn vastaaminen vaati suomen, ruotsin, englannin tai venäjän kielen taitoa, minkä vuoksi kyselyyn ei ehkä ole saatu edustavaa otosta kaikista ulkomaalaisista vangeista. Uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvien osuus on todennäköisesti tällä hetkellä marginaalinen, mutta ulkomaalaisvankien määrän kasvaessa voidaan arvella myös uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvien lukumäärän nousevan.

Vuonna 2014 alle 21-vuotiaita tutkinta- ja vankeusvankeja oli noin 2,7 prosenttia kaikista vangeista. Vangittuna oli keskimäärin viisi alaikäistä ja 78 18—20-vuotiasta. Nuorten osuus kaikista vangeista on pysynyt suurin piirtein samana viimeisen kymmenen vuoden ajan. Vuoden 2015 poikkileikkaustilastojen mukaan noin 4,3 prosenttia vankeusvangeista ja noin 2,6 prosenttia yhdyskuntaseuraamusasiakkaista on 60- tai yli 60-vuotiaita. Vuoden 2014 aikana vapautui 25 70- tai yli 70-vuotiasta vankia. Heistä kaksi oli vapautuessaan yli 80-vuotiaita, vanhin vapautunut vanki 88-vuotias.

Kuviosta 3. on nähtävissä, että vaikka naisvankien määrä on vuodesta 2006 lähtien pysynyt suurin piirtein samana, naisvankien suhteellinen osuus on kasvanut viime vuosien aikana. Naisvankien osuus on noin 8 prosenttia kaikista vangeista. Toukokuussa 2015 yli 60 prosenttia naisvangeista istui tuomiotaan joko Hämeenlinnan tai Vanajan vankilassa. Naisvankien yleisin päärikos on henkirikos: noin kolmasosa naisvangeista on tuomittu henkirikoksesta, kun kaikista vangeista henkirikoksesta tuomion saaneita on noin neljännes.

Kuvio 3. Naisvankien suhteellinen osuus.

Useita vähemmistöjä ja heidän yhdenvertaisuutensa ja tasa-arvonsa toteutumista rikosseuraamuksien täytäntöönpanossa ei ole tilastoitu tai tutkittu. Vammaisten vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden lukumäärästä ei ole olemassa edes valtakunnallisia arvioita. Vammaisten lisäksi vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa olisi syytä erityisesti huomioida henkilöt, joiden terveydentila ja työkyky ovat selvästi heikentyneet. Vuonna 2010 julkaistun rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä, työkykyä ja hoidontarvetta arvioineen tutkimuksen mukaan rikosseuraamusasiakkaiden terveydentila on noin kuudella prosentilla asi-

akkaista melko huono tai huono ja suurin piirtein sama osuus asiakkaita on lääkärin arvion perusteella täysin työkyvyttömiä (Joukamaa ym. 2010).

Seksuaalisista vähemmistöistä vankiloissa ei ole Suomessa tehty ainuttakaan tutkimusta. Vuonna 2005 julkaistussa vankien välisiä valtasuhteita ja pelkääjävankeja käsittelevässä tutkimuksessa ei tullut ilmi vankien välistä seksuaaliseen vähemmistöön kuulumiseen perustuvaa syrjintää (Teppo & Ruckenstein 2005). Laitoksiin tehtyjen kyselyjen perusteella seksuaalivähemmistöjä kohtaan esiintyy laitoksissa syrjintää. Aiemman tutkimuksen ja kansainvälisen tutkimustiedon perusteella voidaan kuitenkin epäillä, että vankiloissa esiintyy homoseksuaalisuuteen liittyvää syrjintää (WHO 2014).

4. Yhdenvertaisuuden toteutuminen vankiloissa: vankilan johtajat/apulaisjohtajat

4.1 Vankilan johtajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

Kyselyyn vastasi 20 vankilan johtajaa tai apulaisjohtajaa, joista viisi Etelä-Suomen, seitsemän Länsi-Suomen ja kahdeksan Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueelta. Heistä 17 kertoi tutustuneensa vuoden 2015 yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan. Vastaajista 16 mukaan suunnitelmasta oli tiedotettu laitoksen henkilökunnalle. Kahdessa yksikössä tiedotus oli tapahtunut esimiesten palaverissa, neljässä yksikössä muussa henkilöstön palaverissa, viidessä yksikössä jakamalla opas henkilöstölle paperisena tai sähköisenä ja viidessä yksikössä sekä kertomalla asiasta palaverissa että laittamalla oppaan jakoon. Yhdessä yksikössä tiedottaminen aloitetaan syksyllä ja kahdessa yksikössä on vielä tarkoitus käsitellä suunnitelmaa laajemmin suullisesti.

4.2 Vankeusrangaistuksien toimeenpanoon liittyvät ongelmat

Vankilan johtajilta/apulaisjohtajilta kysyttiin mahdollisista toimeenpanon ongelmista vähemmistöjen kohdalla. Vastaajien mielipiteet jakautuivat: puolet johtajista näki vähemmistöjen kohdalla esiintyvän ongelmia kun puolet johtajista koki, ettei ongelmia esiintynyt. Myös johtajien kuvaamissa ongelmissa oli eroja. Kieleen liittyvät haasteet mainittiin neljässä vastauksessa. Esimerkiksi suomen- ja englanninkielen taidottomien työhön opastuksessa on haasteita. Yhdestä yksiköstä kerrottiin kieliongelmiin olevien jatkuvia, kun arjessa ei voida käyttää tietoteknisiä tulkkauksivälineitä tietoturvallisuuden vuoksi. Yhdessä vastauksessa mainittiin myös kulttuurien välisen ymmärryksen puuttuminen, ulkomaalaiset vangit eivät ymmärrä suomalaista kulttuuria eivätkä joistakin kulttuureista tulleet esimerkiksi luota viranomaisiin tai eivät hyväksy naistyöntekijöitä.

Parissa vastauksessa mainittiin vankien välinen vähemmistöjen syrjintä ja yhdessä ulkomaalaisten välinen kahinointi. Vähemmistöjen asuttamiseen liittyviä erityisiä ongelmia on ilmennyt viidessä vankilassa, johtuen esimerkiksi valtaväestön vähemmistöihin kohdistamasta syrjinnästä (valtaväestöön kuuluvat vangit painostavat vähemmistön edustajat pois osastolta), ylipäättänsä vähemmistöjen hakeutumisesta asumaan erilleen, nuorten ja vanhusten sijoittelun erityisen huomioinnin hankaluuksista, romanien väistövelvollisuudesta ja seksuaalirikollisiin liittyvästä väkivallan uhasta. Kahdessa vastauksessa nostettiin esiin vammaiset, joille ei ole olemassa kunnollisia tiloja eivätkä heidän oikeutensa esimerkiksi esteettömyyden osalta toteudu.

4.3 Asuminen vankiloissa

Suljettujen vankiloiden vastaajat painottivat, että kaikki vangit asutetaan samojen periaatteiden mukaan, mutta eristäytyminen johtuu esimerkiksi vangin rikostaustasta, ei etnisestä taustasta. Osasta vastauksista tuli esiin romanivankien ja ulkomaalaistaustaisten vankien verraten suuri määrä eristyksessä tai suljetuilla osastoilla. Yhden vastauksen mukaan romanivangit ja ulkomaalaistaustaiset vangit asuvat 100 prosenttisesti erillään asuvien osastolla, koska vastaajan mukaan he joutuvat väkivallan kohteeksi normaaliosastolla. Toisen vastauksen mukaan 90 prosenttia romanivangeista ja ulkomaalaisvangeista asuu suljetulla osastolla ja 10 prosenttia normaaliosastolla. Tämä vastaaja mainitsi suljetulle osastolle asuttamisen syinä olevan väkivallan uhan, kiusaamisen, hygieniakulttuurin sekä rikoksen laadun. Lisäksi neljässä muussa vankilassa noin puolet tai huomattava osa ulkomaalaistaustaisista ja romanivangeista asuu eristyksessä tai suljetuilla osastoilla. Nämä vastaajat kertoivat eristykseen tai suljetulle sijoittamisen johtuvan vangin omasta pyynnöstä turvallisuutensa vuoksi sekä vangin rikostaustasta.

Useissa vastauksissa täsmennettiin, että romanivangit ja ulkomaalaisvangit sijoitetaan eristykseen samanlaisista syistä kuin muutkin vangit. Tällaisina syinä mainittiin tutkintavankeuslain mukaiset yhteydenpitokiellot, luvattomien aineiden käyttö, epäasiallinen käytös, velat sekä siviiliasiat. Esimerkiksi yhdessä vastauksessa todettiin, että etnisuus ei ole syy, miksi vanki ei voisi asua normaalilla osastolla ja kerrottiin, että vangit sietävät aika hyvin erilaisuutta nykyään. Vastausten perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että kyky sietää erilaisuutta vaihtelee vankiloittain varsin paljon.

Kaikki avolaitosten johtajat/apulaisjohtajat vastasivat kielteisesti kysymykseen siitä, onko ulkomaalaistaustaisia vankeja tai romanivankeja jouduttu palauttamaan suljettuun laitokseen syrjinnän tai rasistisen kohtelun vuoksi. Yksi vastaajista kertoi, että näistä syistä vankeja on kuitenkin siirretty toiseen avolaitokseen.

4.4 Osallistuminen toimintaan vankiloissa

Arviot suljetuilla tai erillisillä osastoilla järjestetyn toiminnan viikkotuntimäärästä vaihtelivat muutamasta tunnista 35 tuntiin viikossa. Erot johtuvat todennäköisesti paljon myös siitä, miten vankilan johtajat ovat määrittäneet toiminnan. Osa johtajista oli selvästi katsonut esimerkiksi päivittäisen ulkoilun toiminta-ajaksi, kun toiset olivat todennäköisesti laskeneet mukaan ainoastaan varsinaiset toiminnot. Suurimmassa osassa vastauksissa ei määritelty tarkkaa viikkotuntimäärää. Vastauksista, joissa tuntimäärä oli annettu, kahden mukaan toimintaa on vain muutama tunti viikossa: näistä toisen vastauksen mukaan erillään asutettavien osastolla on vapaa-ajan toimintaa muutama tunti viikossa ja toisen mukaan normaalilla suljetulla osastolla on päivittäisen tunnin ulkoilun lisäksi toimintaa noin neljä tuntia viikossa. Keskimäärin arviot toiminnan tuntimäärästä asettuivat noin 20 viikkotunnin paikkeille.

Yhdessä vastauksessa kerrottiin toiminnan määrän muuttuvan lukukauden mukaan: syys- ja kevätlukukautena valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta on 7,5 tuntia neljänä päivänä vii-

kossa, mutta kesän aikana toiminnan määrä kutistuu pariin tuntiin päivässä. Yhden vastaajan mukaan toimintaa on suljetulla osastolla nykyään paljon verrattuna 90-luvun aikoihin, heillä joka päivä esimerkiksi kävelyä, kuntosalia, virkailija-aikaa, ruoanlaittoa ja mahdollisuus pelata pelejä. Muina toimintoina vastauksissa mainittiin ulkoilu, liikunta, kirjasto, ohjelmatoiminta, pakkaustyöt, askartelutoiminta sekä kuntouttavan henkilöstön yksilötyö vangin kanssa.

Vankilan johtajista/apulaisjohtajista 15 mukaan ulkomaalaistaustaiset vangit ja romanit osallistuvat toimintoihin siinä missä muutkin vangit. Loput viisi vastaajaa eivät olleet vastanneet tähän kysymykseen. Ulkomaalaistaustaisten vankien kielitaidon puutteen nähtiin olevan useassa vastauksessa esteenä toimintoihin osallistumiselle esimerkiksi työtoimintaan liittyvien työturvallisuusseikkojen, ohjelmatoiminnan että opiskelun osalta. Yhdessä vastauksessa ulkomaalaisiin kohdistuvan väkivallan uhka nähtiin esteenä toimintaan osallistumiselle. Romanikulttuuriin liittyvät pukeutumissäännöt nähtiin myös ongelmallisina tiettyihin vapaa-ajan toimintoihin, kuten kuntosalilla käymiseen ja muihin liikuntaryhmiin osallistumisen kannalta.

4.5 Rasismin ilmeneminen

Rasististen asenteiden vankien keskuudessa mainittiin olevan varsin yleisiä, sillä 14 vastaajan mukaan vankien puheissa tai toiminnassa ilmenee rasistia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita. Suurimmassa osassa vastauksista rasismin kuvattiin ilmenevän suullisena haukkumisena ja pilkkaamisena, mutta kahdessa vastauksessa mainittiin myös fyysinen väkivalta. Kaikissa vastauksissa painotettiin, että rasismiin puututaan välittömästi. Puuttumiskeinot vaihtelevat lopettamiskehotuksista kurinpitotoimiin, yleensä niin, että ensin pyritään kieltämään ja puhumaan asiasta, jonka jälkeen tarvittaessa käytetään kurinpidollisia toimenpiteitä. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että tilanteita on selvitetty asuttamisjärjestelyiden muutoksilla.

Henkilökunnan keskuudessa rasistiset asenteet ovat vastaajien mukaan melko harvinaisia: vain kaksi vastaajaa sanoi henkilökunnan keskuudessa ilmenevän rasistisia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita. Rasismin kuvailtiin ilmenevän muun muassa vitsailuna, imitointina ja halveksuvina ilmauksina. Asiaan kerrottiin tarvittaessa puututtavan yhteisten palaverien, esimiehen ohjauksen ja muun henkilöstön välisen keskustelun kautta. Muutamassa vastauksessa tuotiin esiin, että rasistisia asenteita saattaa olla, mutta vastaaja ei ole ollut sellaisissa tilanteissa, joissa olisi niitä havainnut.

4.6 Kulttuurin ja kielen opetus ja muiden erityistarpeiden huomiointi

20 vastaajasta seitsemän kertoi, että periaatteessa romaneille järjestetään erikseen perusopetusta ja/ tai romanikielen ja -kulttuurin opetusta, mutta opetuksen järjestämisestä oli useimmissa tapauksissa kulunut jo muutama vuosi. Tällöin opettajana olivat olleet enimmäkseen romanit. Rahoituksen puute ilmoitettiin syynä opetuksen puuttumiselle. Vastauksissa mainit-

tiin, että romanien vähäinen määrä laitoksessa vaikeutti opetuksen järjestämistä ja romanitautaisia opettajia oli vaikea saada.

Kolme vastaajaa kertoi kotimaisia kieliä osaamattomille järjestettävän suomen tai ruotsin kielien opetusta. Yhdessä vankilassa opetusta oli järjestetty opinto-ohjaajan toimesta tänä vuonna, yhdessä oli järjestetty selliopiskeluna. Resurssien vähäisyys nousi esiin suurimpana syynä opetuksen puutteelle. Myös opettajan paikalle saaminen nähtiin vaikeaksi: yhdessä vastauksessa kerrottiin, ettei ulkopuolinen opettaja suostu opettamaan vankilassa ilman vartijan läsnäoloa, jota taas ei ole mahdollista järjestää. Useammassa vastauksessa huomautettiin, että suurta osaa ulkomaalaisvangeista odottaa karkotus tuomion suorittamisen jälkeen, minkä vuoksi kielikurssien järjestämistä ei koettu tarpeellisina.

Vastaajista yli puolet eli 13 vankilaa ilmoitti, että heillä on joitakin erityiskäytäntöjä, joilla vähemmistöjen tarpeita pyritään huomioimaan. Neljässä vastauksessa mainittiin muslimit, joiden kohdalla huomioidaan esimerkiksi ruuan sianlihattomuus ja mahdollisuus ramadanin aikaiseen paastoon. Kahdessa vastauksessa mainittiin romanien asuttamiseen liittyvät kulttuurista tulevat käytännöt, jotka aina huomioidaan. Yhdessä vastauksessa mainittiin yhteydenpidon osalta erityiskohtelua saavana ryhmänä ICTY:n (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia) lähettämät sotarikosvangit ja muut vangit, joiden perhe on ulkomailla.

4.7 Uskontokuntien edustajien vierailut vankiloissa

Yhtä vankilaa lukuun ottamatta kaikissa kyselyyn vastanneissa vankiloissa vierailee eri uskontokuntien edustajia. Islamin edustajia vierailee yhdessätoista, ortodoksisuuden edustajia kymmenessä, vapaiden kristillisten suuntien edustajia viidessä, katolilaisuuden edustajia kolmessa ja juutalaisuuden edustajia yhdessä vankilassa. Vastauksista käy ilmi, että eri uskontokuntien edustajien vierailuja koordinoi yleensä vankilan pastori tai diakoni.

Useimmissa vankiloissa vierailut eivät ole kovin säännöllisiä vaan niitä on tarpeen mukaan tai harvakseltaan. Osassa vankiloista vapaiden suuntien edustajia käy viikoittain tai useita kertoja kuussa. Muiden uskontokuntien edustajien vierailuja on ollut harvemmin. ESRA:lla viidestä kysymykseen vastanneesta vankilasta kolmessa on vierailut islamin edustaja, LSRA:lla kuudessa vankilassa seitsemästä ja IPRA:lla kahdessa vankilassa kahdeksasta. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että islamin edustajaa on yritetty saada vierailulle, mutta halukasta ja oikeaan islamin suuntaukseen kuuluvaa edustajaa on ollut vaikea löytää.

4.8 Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen

Suurimmassa osassa vankiloista on saatavilla esitteitä vankilan oloista ja vankien oikeuksista ja velvollisuuksista vähintään suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi. Yhdessä vankilassa esitteitä on saatavilla ainoastaan suomeksi, mutta vastaajan mukaan henkilökunta kertoo asioista yhteisellä kielellä tai tulkin avustuksella. Yhdessä vastauksessa kerrottiin esitteitä

olevan tarjolla kuudella eri kielellä erittelemättä näitä kieliä ja yhdessä vastauksissa todettiin olevan tarjolla niitä esitteitä, jota Keskushallinto on sinne toimittanut. Vironkielinen esite on saatavilla kolmessa vankilassa ja saksan- ja espanjankieliset yhdessä vankilassa. 20 vastaajasta 11 vastaajan mukaan kielivähemmistöjen tarpeet on nykyisin huomioitu työyhteisössä hyvin. Avoimissa vastauksissa huomautettiin, että ongelma on kielten suuri määrä, jonka vuoksi ei ole mitenkään mahdollista tuottaa informaatiota kaikille heidän omalla kielellään. Muutamassa vastauksessa korostettiin, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tulisi huolehtia entistä paremmin oppaiden ja lomakkeiden kääntämisestä. Muutamassa vastauksessa mainittiin, että henkilökunnan kielitaitoa hyödyntämällä ja tulkkaukspalveluita käyttämällä pärjätään. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että heidän laitoksessaan ollaan ottamassa käyttöön uutta asiointilomaketta, jossa on useita kielivaihtoehtoja.

Vastauksissa tuli esiin, aikaisempien kyselyjen tapaan, että tulkkaukspalveluja hyödynnetään vankiloissa vaihtelevasti. Kuudessa vankilassa tulkkia käytettiin aina kun tarvitaan eli arviolta vähintään kerran kuussa tai useammin. Seitsemässä vankilassa tulkkia käytettiin harvoin. Vastauksessa täsmennettiin, että vankilassa tulee harvoin vastaan tilanteita, joista ei selviydytä, vaikka ei yhteistä kieltä olisikaan. Tällöin pärjätään esimerkiksi viittomalla tai piirtämällä.

Lähes kaikki vastaajat kertoivat, että henkilökuntaa käytetään tulkkina myös virallisissa asioissa, silloin kun kielitaitoa löytyy. Ainoastaan kahdesta vankilasta vastattiin, että virallisissa asioissa henkilökunta ei toimi koskaan tulkkina. Seitsemästä vankilasta täydennettiin, että henkilökunnan tulkkina käyttö virallisissa asioissa on hyvin yleistä ja sitä tapahtuu useita kertoja kuussa. Muut vankilat ilmoittivat henkilökunnan tulkkauksen tarpeen mukaan, harvoin tai muutaman kerran vuodessa.

Muita vankeja kerrottiin käytettävän tulkkina virallisissa asioissa vähemmän. Seitsemän vastaajaa korosti, että heidän vankilassa muut vangit eivät koskaan tulkkaa virallisissa asioissa. Kuusi vastaajaa totesi, että tällaista tapahtuu, mutta erittäin harvoin. Neljästä vankilasta vastattiin, että muut vangit toimivat usein tulkkina myös virallisissa asioissa eli useamman kerran kuussa.

4.9 Vähemmistövästäävat, koulutuksen tarve ja etniset vähemmistöt henkilökunnassa

Viidessä vankilassa 20:stä kyselyyn vastanneesta on nimetty henkilökunnan jäsen vastaamaan vähemmistöjen asioista. Kymmenessä vastauksessa toivottiin lisäkoulutusta vähemmistöistä. Kolmessa vankilassa lisätietoa haluttiin muslimeista ja kolmessa romaneista. Viisi vastaajaa kertoi, että tietoa eri kulttuureista tarvitaan koko ajan lisää. Yhdessä vastauksessa painotettiin, että mikäli eri vähemmistöryhmien määrät vankiloissa nousevat, niin silloin myös tarvitaan myös lisäkoulutusta.

Kahdeksassa laitoksessa 20 kyselyyn vastanneesta mainittiin, että heillä on romani- tai ulkomaalaistaustaista henkilökuntaa. Näistä neljässä oli virolaistaustaisia työntekijöitä, kahdessa

venäläistaustaisia, yhdessä oli latvialainen ja yhdessä ranskalainen työntekijä. Lisäksi yhdestä vankilasta vastattiin, että heillä on ulkomaalaistaustainen, arabiaa puhuva kesätyöntekijä, jonka kotimaata vastaaja ei tiennyt. Ne laitokset, joissa ei ollut romani- tai ulkomaalaistaustaista henkilökuntaa perustelivat sitä sillä, että tällaiset henkilöt eivät ole hakeneet heille töihin.

5. Psykologien vastaukset yhdenvertaisuuden toteutumisesta vankiloissa

5.1 Psykologit ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

Kyselystä lähetettiin oma versionsa 18 vankilapsykologille, joilta saatiin yhteensä viisi vastausta. Vastauksista kolme tuli Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelta ja kaksi Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta.

Viidestä vastaajasta kolme oli tutustunut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan. Vastajat, jotka eivät olleet tutustuneet suunnitelmaan, olivat kuitenkin saaneet siitä tiedotteen. Toinen heistä täsmensi, että tiedotus oli tapahtunut joko sähköpostin tai intran välityksellä ja hän oli silmäillyt suunnitelmaa. Vastajat, jotka kertoivat tutustuneensa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan vastasivat myös, että suunnitelmasta ei ollut heidän työpaikallaan tiedotettu.

5.2 Vähemmistöjen erityistarpeiden huomiointi

Kolme viidestä kyselyyn vastanneesta psykologista kokee, että työyhteisössä on erityisesti kiinnitetty huomiota vähemmistöön kuuluvien sijoitteluun, asuttamiseen ja toimintoihin osallistumiseen. Vähemmistöön kuuluvia on huomioitu esimerkiksi hankkimalla vankiloihin ruotsin kieltä taitavaa henkilökuntaa ja mahdollistamalla erillään asuminen vähemmistöjen edustajien turvallisuuden takaamiseksi. Erillään asuminen kuitenkin tarkoittaa, että vanki jää pääsääntöisesti ilman toimintoja. Yhden vastaajan mukaan esimerkiksi nuorten sijoittamiseen pyritään kyllä kiinnittämään huomioita, mutta käytännössä tilat eivät mahdollista tätä. Nuorten erillään asuttaminen muista tarkoittaisi kokonaan eristettynä olemista ja siten varsin epäinhimillisiä oloja. Toisen vastaajan mukaan vähemmistöjen edustajat jäävät pääsääntöisesti vaille toimintoja. Yksi vastaaja on havainnoinut negatiivista erityishuomiota: tietty kansallisuus voi leimautua yhden huonosti käyttäytyvän vangin takia, jonka jälkeen muitakaan saman kansalaisuuden vankeja ei päästetä toimintoihin. Vastaajan mukaan työllistämisessä ei noudateta jonotusperiaatetta, vaan vangin kansalaisuus menee tämän edelle.

Viidestä vastaajasta kolmen mukaan työyhteisössä tunnistetaan hyvin ne eri vähemmistöihin kuuluvien vankien kohtelua koskevat tavat, jotka poikkeavat valtaväestöön kuuluvien vankien kohtelusta. Yhden vastaajan mukaan vähemmistöön kuuluvien vankien tapoja tunnistetaan jonkin verran, mutta ei riittävästi. Vastajat eivät täsmentäneet, miten nämä tavat huomioidaan.

5.3 Rasismin ilmeneminen

Neljä viidestä kyselyyn vastanneesta psykologista näkee, että vankilassa ilmenee muiden vankien taholta rasistista käyttäytymistä. Yksi vastaaja kuvailee rasistista käyttäytymistä, huuteluna, nimittelynä ja syrjintänä. Ulkomaalainen vanki saa ensimmäisenä osastolle saapuessa muilta vangeilta kehotuksen pakata tavaransa ja lähteä pois. Vastaajan mukaan heidät saataan myös jättää ruoka- tai soittojonossa viimeiseksi tai heiltä voidaan kieltää jokin tuote. Yhdessä vastauksessa täsmennetään, että monet vangit kertovat vastaanotolla avoimesti vastustavansa maahanmuuttajia, mutta miten se ilmenee vankilan arjessa, ei hänellä ole tietoa.

Myös henkilökunnan osalta kolme viidestä vastaajasta kokee vankilassa ilmenevän rasistista käytöstä. Yhdessä vastauksessa kuvataan erittäin huolestuttavaa käytöstä, jota ilmenee parissa työyhteisössä vartijoiden keskuudessa. Vastaajan mukaan vartijat kiusaavat ulkomaalaisia, tekevät heille herkästi henkilöntarkastuksia ja käyttäytyvät mielivaltaisesti pinnan palaessa. Sama vastaaja kertoo, että asioihin selvyyttä pyytävä tai kyselevä ulkomaalainen vanki on vartijoiden mielestä ikävä tapaus, jos hänellä ei ole yhteistä kieltä vartijoiden kanssa. Toisessa vastauksessa rasismin kuvataan ilmenevän vartijoiden passiivisena käytöksenä, kun vangilla on halu päästä toimintoihin tai ongelmia, jotka vaatisivat paneutumista. Tällöin vartijoilta näyttää puuttuvan tahtotila ratkaisujen löytämiseksi. Kolmannessa vastauksessa tarkennetaan, että romanivankeja kohtaan käyttäydytään rasistisesti. Tämä ilmenee henkilökunnan ennakkokäsityksinä siitä, että romanien muutospuheisiin ei voi luottaa samalla tavalla kuin valtaväestön vastaavanlaisiin sanomisiin.

Neljä viidestä vastaajasta on kuitenkin sitä mieltä, että rasismin olemassaolon mahdollisuus tiedostetaan ja sen esiintymiseen suhtaudutaan vakavasti. Yksi vastaaja, jonka mukaan rasismin esiintymiseen ei suhtauduta vakavasti, kertoo, että tilanteiden tullessa julki vartijoita kuullaan ja todetaan ”virkamies on aina oikeassa”. Myös toinen vastaaja pitää rasismiin puuttumista riittämättömänä. Hänen mukaansa rasismi kyllä tiedostetaan ja siihen puututaan, mutta puuttuminen on sitä, että rasismin kohteeksi tullut vanki siirretään pois osastolta. Vastaajan mielestä tämä toimintatapa on väärin. Yksi vastaaja antaa vankilastaan tässä suhteessa hyvää palautetta. Hänen mukaansa johto on puuttunut rohkeasti ja selväsanaisesti rasismia sisältäneisiin tilanteisiin. Vastaaja sanoo pitävänsä yksikköään rasismin suhteen hyvänä vankilana, ”meillä pärjäävät ulkomaalaiset, eriväriset, romanit ja eri uskontokuntiin kuuluvat”.

Neljä viidestä kyselyyn vastanneesta psykologista on kuitenkin sitä mieltä, että työyhteisössä ei puututa rasistiseen puheeseen, esiintyy sitä sitten vankien tai työkaverien taholta. Rasistista puhetta ilmenee esimerkiksi kahvipöytäkeskusteluissa ja yhden vastaajan mukaan esimiehet eivät tähän puutu, vaikka ovat tilanteessa käsnä, ainoastaan yksittäiset virkamiehet saattavat esittää eriävät mielipiteensä. Yksi vastaaja kertoo esimerkin tilanteesta, jossa työntekijä oli puuttunut rasistiseen puheeseen vastaamalla romanistereotypiaa esiin tuovaan kommentointiin sanomalla, että noin ei tule ajatella eikä sanoa.

5.4 Etnisten vähemmistöjen tarpeiden huomioiminen

Neljä psykologia viidestä vastaa myöntävästi kysymykseen siitä, huomioidaanko työyhteisössä etniset seikat esimerkiksi päätettäessä vangin oikeudesta käyttää omia vaatteitaan suljetussa vankilassa. Vastaajat eivät osanneet nimetä, miten muut etniset seikat on huomioitu. Kaikki psykologit vastaavat myöntävästi myös kysymykseen siitä, huomioidaanko työyhteisössä karkotusuhan alla olevien vankien vaikea tilanne ja onko heille tarjolla esimerkiksi psykologin palveluita. Psykologeista kolme kuitenkin täsmensi vastaustaan kertomalla, että karkotusuhan alla oleville on tarjolla samat palvelut kuin muillekin. Heihin ei kiinnitetä mitään erityishuomiota. Yksi vastaaja tarkentaa, että on varsin tapauskohtaista ja yksilön omasta aktiivisuudesta kiinni, kuinka paljon tukea hän saa.

5.5 Vakaumuksen kunnioittaminen

Psykologeista neljä kokee, että vankilassa kunnioitetaan jokaisen vangin uskonnollista tai henkilökohtaista vakaamusta. Yksi vastaaja täsmentää, että kunnioitusta on ainakin periaatteessa. Toinen vastaaja kokee alueen itselleen vieraaksi, mutta kertoo ettei ainakaan ole kuulunut uskonnollisten vakaamusten väheksymistä työyhteisössä. Psykologi, jonka mielestä vangin vakaamusta ei kunnioiteta, täsmentää kunnioituksen puutteen liittyvän islaminuskoisiin. Apua esimerkiksi imaamin vierailun järjestämiseen ei ole ollut riittävästi saatavilla. Vankilan pappi ei vastaajan mukaan edistä vakaumuksensa johdosta muita uskontoja ja rikosseuraamusesi- miehellä taas ei ole asiassa riittävää osaamisesta. Vastaajan mukaan islaminuskoisten rukous- hetket on ilmeisemmin mahdollistettu.

5.6 Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen

Kaikkien vastaajien mukaan vangit ja heidän läheisensä saavat palvelua omalla äidinkielellään joko suomeksi tai ruotsiksi. Vastaajat täsmensivät, että ruotsin kielen käyttöön on ollut tarvetta harvoin ja tarvittaessa pyritään löytämään työntekijä, joka hallitsee ruotsin kielen. Yhden vastaajan mukaan heidän vankilassaan kyllä näyttää huonolta, jos palvelua pitäisi saada ruotsin kielellä.

Psykologeilta kysyttiin, varmistetaanko työyhteisössä, että kielivähemmistöihin kuuluvien vankien tarpeista huolehditaan, esimerkiksi tilaamalla paikalle tulkki aina, jos vangin kielitaidosta ei ole varmuutta, eikä tiedetä kykeneekö vanki selviytymään asioiden hoidosta. Vain yksi vastaaja vastasi kieltävästi tähän kysymykseen. Hänen mukaansa valvontahenkilökunta ei käytä tulkkipalveluja, minkä hän näkee suurena puutteena. Esimerkiksi sopeutumista pakkokeinolain mukaiseen eristykseen helpottaisi suuresti, mikäli tulkkiä käytettäisiin. Vastaajan mukaan käytäntöjen selvittely jää ylipäätään paljolti erityishenkilöstön varaan. Muut vastaajat näkivät tulkin käytön toimivan paremmin. Yksi psykologeista kertoi voivansa aina työssään tilata tulkin paikalle tutkimuksissa ja muissa tapaamisissa. Toisessa vankilassa vastaajan mu-

kaan asiaan on kiinnitetty huomioita ja tulkkipalveluista on laitettu henkilökunnalle tiedote. Yhden vastaajan käsitys on, että heillä tulkki järjestetään paikalle aina, jos henkilö ei selviydy asioidensa hoidosta muuten, mutta tietenkään jokaisen ongelman edessä tulkkia ei tilata.

Puutteellisesti suomea osaavien ymmärtämistä voitaisiin vankiloissa helpottaa toiminnan, tiedottamisen ja opastuksen selkokieliisyydellä. Suurin osa psykologeista on kuitenkin sitä mieltä, että näin ei tehdä; kolme psykologia viidestä kokee, ettei selkokieliisyyttä ole huomioitu. Yhden vastaajan mukaan tiedottaminen ylipäätään on toisinaan puutteellista ja kapulakielistä. Perusasioista tiedottamisen kerrotaan olevan kokeneempien vankien vastuulla.

Kaikkien vastaajien mukaan vieraskielistä materiaalia kyllä käytetään siltä osin kun sitä on saatavilla, mutta saatavuus vain on heikko. Kirjallisia ohjeita englanniksi kääntävät joskus jopa vangit. Esimerkiksi vankilan käytännöistä kertova tulo-opas on käännetty vain parille kielelle ja se on vanhentunut ja puutteellinen.

5.7 Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen

Psykologeista neljän mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla on samat mahdollisuudet osallistua toimintoihin kuin muillakin vangeilla. Tämä saattaa kuitenkin edellyttää suuntautumisen piilottamista. Yhden vastaajan mukaan mikäli vanki salaa suuntautumisen, hän pystyy osallistumaan, mutta jos hän on asiassa avoin, toiset vangit saattavat hyljeksiä. Myös toisen vastaajan mukaan periaatteelliset mahdollisuudet osallistumiseen ovat olemassa, mutta muut vangit voivat painostaa sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvaa eristäytymään. Vastaajan mukaan tätä on hankala kontrolloida. Toisaalta vastaaja kertoo tuntevansa myös avoimesti homoseksuaaleja, vankiyhteisön hyväksymiä vankeja, joten hyljeksintä ei välttämättä ole automaatio.

Vain yksistä vastaajista kertoo, että hänen laitoksessaan esiintyy sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvää syrjintää ja häirintää. Vastaajan mukaan tämä ilmenee ”homotteluna”, johon henkilökunta ei millään lailla puutu.

5.8 Naiseryitysten tarpeiden huomioiminen

Naisvankien kanssa työskentelevien psykologioiden mukaan heidän laitoksessaan on huomioitu naisasiakkaiden tarpeet. Tässä kohtaa täsmennetään, että naisasiakkaiden tarpeet kyllä pyritään huomioimaan, mutta vähäisten resurssien vuoksi moni huonokuntoinen ja hiljainen naisvanki jää istumaan tuomiotaan osallistumatta toimintoihin. Saman vastaajan mukaan heillä ei osata riittävän hyvin huomioida esimerkiksi mielenterveyden häiriöiden kuten persoonallisuushäiriöiden vaikutusta tunneilmaisuun ja käyttäytymiseen.

Kaikki kyselyyn vastanneet psykologit myös kokevat, että naisiin liittyvään syrjintään ja seksuaaliseen häirintään kiinnitetään huomiota ja siihen puututaan välittömästi. Yhden vastaajan mukaan naisten syrjintä ja seksuaalinen häirintä on harvinaista, mutta jos häirintää tapahtuu, niin siihen vastaajan tietämyksen mukaan puututaan heti.

Kahden vastaajan mukaan laitoksen yhteisessä käytössä olevissa tiloissa tai henkilökunnan työhuoneissa on seksistisiä kuvia. Vastaajat eivät osanneet sanoa miten kuviin suhtaudutaan, ainakin ne saavat olla vapaasti esillä.

5.9 Nuorten ja vanhusten tarpeiden huomioiminen

Psykologeilta kysyttiin myös nuorten vankien erityisten tarpeiden huomioimisesta vankilassa. Yhden psykologin mukaan nuorten tarpeet kyllä pyritään huomioimaan, mutta esimerkiksi sekä muista vangeista erillään pitäminen ja että inhimillinen kohtelu on tilaongelmien vuoksi vaikea toteuttaa. Psykologi kyllä tapaa nuoret vangit henkilökohtaisesti ja tiedottaa palveluitaan, mutta nuoren ei ole pakko lähteä vastaanotolle. Myös toisen psykologin mukaan nuoren vointia seurataan alusta alkaen psykologin ja terveydenhuollon toimesta ja myös nuoren sosiaalinen tilanne selvitetään. Yhden vastaajan mukaan heidän vankilassaan nuoria on vähän ja heidän siirtoaan toiseen vankilaan pyritään puoltamaan.

Iäkkäät vangit on huomioitu vastaajien laitoksissa hyvin. Kaikkien vastaajien mukaan vanhusten tarpeet on huomioitu päätettäessä heidän rangaistuksensa suorittamiseen liittyvistä asioista. Yksi vastaaja kertoo, että näissä tapauksissa toimitaan tapauskohtaisesti, iäkkäitä on harvoin, mutta heihin kiinnitetään laitokseen saapuessa erityishuomiota.

5.10 Vanhemmuuden tukeminen ja lapsiystävällisyys

Kaikki kyselyyn vastanneet psykologit kokevat, että Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet tukevat tuomitun vanhemmuutta, jos se on lapsen edun mukaista. Lapsen etua tuetaan vankiloissa esimerkiksi järjestämällä tapaamisia yhä useammin, olemalla yhteydessä kotiin, selvittämällä lapsen näkökulmaa, tukemalla koevapauksien järjestämistä ja tarjoamalla perhetyötä silloin kun se on turvallisuusnäkökulmasta mahdollista. Lapsien ja vanhempien tapaamisia voidaan järjestää myös sosiaalityöntekijän valvonnassa, jos valvomatonta tapaamista vanhemman kanssa ei myönnetä. Lapsen edun huomioimista on myös nuoren vangin kohdella vanhempien ottaminen mukaan hoitoon, mikäli he ovat tähän halukkaita. Yksi psykologeista kertoi vastauksessaan osallistuneensa vankien perhetyöhön liittyviin koulutuksiin ja tapaamisiin. Yhden vastaajan mukaan heillä on olemassa tapaamisia varten tarkoitukseenmukaiset lapsitapaamistilat ja lapset puheeksi -menetelmä on käytössä.

Kuitenkin vastaajista kaksi ei pitänyt laitoksensa tapaamistiloja lapsiystävällisinä. Yhdessä vankilassa tämä tapaamistila käsittää yhden huoneen, jossa on sänky ja suihku. Osassa vankiloista tilanne on parempi: yksi psykologeista kuvailee heidän tapaamistilaansa avoimeksi,

suurella kalterittomalla ikkunalla varustetuksi huoneeksi, joka on sisustettu lapsille sopivaksi ja varusteltu leluilla. Pahin puute on, ettei tilassa ole WC:tä. Myös toisen vastaajan vankilassa perhetapaamistila on sisustettu ja varusteltu lapsiystävälliseksi.

5.11 Henkilöstön kielitaito ja kulttuurien tuntemus

Psykologeista kolme kokee, että työyhteisössä kannustetaan henkilöstöä opiskelemaan vieraita kieliä ja ylläpitämään kielitaitoaan. Heistä yksi täsmentää, että hänen arvionsa mukaan sanallisesti ja ilmapiirin osalta kannustetaan, mutta taloudellisesta kannustuksesta hän ei ole varma.

Vastaajista kaksi on sitä mieltä, että rikosseuraamusalan koulutuksesta ja avoimista viroista tiedottamisessa tuodaan tarpeen mukaan esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja. Kahden mukaan kulttuurin tuntemuksen ja kielitaidon tarvetta ei tuoda esiin ja yksi vastaaja sanoo, ettei osaa vastata kysymykseen, koska hän ei ole seurannut avoimia virkoja aktiivisesti.

6. Yhdenvertaisuuden toteutuminen yhdyskuntaseuraamustoimistoissa

6.1 Vastaajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

Kysely lähetettiin 15:sta yhdyskuntaseuraamustoimistoon, joista saatiin 11 johtajan tai apulaisjohtajan vastaus. Vastauksia tuli viisi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelta, viisi Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueelta ja yksi Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta. Vastaajista kymmenen ilmoitti tutustuneensa uuteen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan. Vastaaja, joka ei ollut tutustunut suunnitelmaan, oli myös ainoa, joka vastasi, ettei yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta ollut hänen työpaikalleen tullut tietoa. Suunnitelmasta tiedottaminen oli hoidettu pääasiassa henkilöstökokouksen kautta. Kahdessa vastauksessa mainittiin, että yksikössä on järjestetty tai aiotaan järjestää kokous, jossa käsitellään suunnitelman sisältöä yhdessä henkilöstön kanssa. Yksi vastaaja totesi, että suunnitelma on, mutta käytännön arjessa sitä voisi hyödyntää enemmänkin.

6.2 Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanoon liittyvät ongelmat

Suurin osa vastaajista raportoi vähemmistöjen yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanossa ilmenevän ongelmia. Yksi vastaajista tarkensi, että yhtä lailla vähemmistöt täytyy huomioida myös valvontarangaistuksen toimeenpanoa suunniteltaessa. Ongelmat liittyvät lähinnä sopivan toimintavelvoite- tai palvelupaikan löytämiseen, sillä paikkaa suunniteltaessa täytyy huomioida myös paikkojen vaatimukset.

Ulkomaalaisten osalta kielitaidon puute vaikeuttaa paikan löytämistä. Yhdessä vastauksessa mainittiin myös kulttuurierojen aiheuttamat hankaluudet, kuten erilainen käsitys aikataulujen merkityksestä. Yksi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vastaaja kertoi ruotsinkielisen vähemmistön aiheuttavan haasteita siinä mielessä, että toimiston työntekijöiden rekrytoinnissa tulee huomioida hyvä ruotsin kieleen taito.

Romanit mainittiin yhtenä ongelmallisena ryhmänä neljässä vastauksessa. Esimerkiksi romanivaatetuksen katsottiin tuottavan vaikeuksia yhdyskuntapalvelussa. Vammaiset asiakkaat nostettiin esiin kahdessa vastauksessa, joista toisessa täsmennettiin, että palvelupaikan löytäminen on vaikeaa, jos vammaisen asiakkaan toimintakyky on heikko. Yhdessä vastauksessa kerrottiin vähemmistöjen edustajien vaativan seuraamuksen toimeenpanossa heidän erityisyytensä huomioimista, jonka vuoksi toimintavelvoite- tai palvelupaikan valinta on heidän kohdallaan harkittava tarkkaan.

6.3 Vähemmistöjen erityistarpeiden huomiointi

Yhdeksän yhdyskuntaseuraamustoimistoa yhdestätoista vastasi, että ainakin osan vähemmistöön kuuluvan ryhmän erityistarpeet on jollakin tavalla huomioitu. Neljä vastaajaa tarkensi miten vähemmistöryhmiä huomioidaan. Kahdessa näistä vastauksista mainittiin romanit ja näiden kulttuuristen sääntöjen huomioiminen palvelupaikkaan sijoitettaessa. Yhdestä toimistosta kerrottiin, että romaneille on heillä tarjottu mahdollisuus osallistua romanikielen kurssille. Kahdessa muussa vastauksessa todettiin, että naisasiakkaiden tarpeita on käsitelty opintopiirissä ja että erityistarpeiden huomiointi on yksilöllistä.

6.4 Henkilökunnan rasistiset asenteet

Ainoastaan kaksi vastaajaa toteaa henkilökunnan puheessa tai toiminnassa ilmenevän rasistisia tai vähemmistöjä syrjiviä asenteita. Tosin vastaaja täsmentää, että asenteita on havaittavissa vankilan, ei yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilöstön keskuudessa. Toinen vastaaja kertoo, että romaneihin tai ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvaa asenteellisuutta esiintyy, mutta tämä eivät kohdistu koko ryhmään vaan tiettyihin yksilöihin ja heidän tapaansa toimia.

6.5 Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen

Vastaajista neljä kokee, että kielivähemmistöjen tarpeita ei ole huomioitu riittävän hyvin. Nämä vastaajat ilmoittivat, että esimerkiksi ulkomaalaisille suomen kieltä taitamattomalle ei ole tarjolla esitteitä. Kahdessa Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueelta tulleessa vastauksessa kerrottiin, että kielivähemmistöön kuuluvia asiakkaita on niin harvoin, että kysymyksen on vaikea vastata. Yhdessä Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vastauksessa huomautettiin, että keskushallinnosta on vaikea saada esitteitä, ja ihan erikseen on jouduttu pyytämään ruotsinkielistä materiaalia.

Ulkopuolisen tulkin käyttö ei ole yhdyskuntaseuraamustoimistoissa yleistä. Suurimmassa osassa toimistoista tulkkia kerrottiin tarvittavan muutaman kerran vuodessa. Kolmessa toimistossa tulkkia käytetään useammin eli noin kerran kuussa ja yhdessä tulkkia tarvitaan viikoittain.

Henkilökunnan käyttö tulkkina virallisissa asioissa on yhdyskuntaseuraamustoimistoissa melko harvinaista. Kuusi toimistoa ilmoitti, ettei henkilökuntaa koskaan käytetä tulkkina virallisissa asioissa. Kolmessa toimistossa henkilökunta tulkkaa joskus, esimerkiksi joitakin kertoja vuodessa, ja yhdessä toimistossa noin kerran kuussa. Yhdessä vastauksessa tarkennetaan, että tulkkia käytetään esimerkiksi palvelupaikalla, kun opastetaan seuraamusta suorittavaa selviytymään tehtävästään.

Viidessä vastauksessa mainittiin, että toinen asiakas tai omainen on toiminut tulkkina virallisissakin asioissa, mutta tätä tapahtuu hyvin harvoin, esimerkiksi kerran vuodessa. Ainoastaan

yhdessä yhdyskuntaseuraamustoimistossa toinen asiakas tai omainen toimii tulkkina melko säännöllisesti, noin kerran kuussa. Tässä toimistossa asiakkaan omaisen kerrotaan olevan ensisijainen tulkkaja ja vasta toissijaisesti käytetään ulkopuolista tulkkia.

6.6 Vammaisten tarpeiden huomioiminen

Yhdyskuntaseuraamustoimistojen tilojen esteellisyydessä on ongelmia. Lähes puolet vastaajista ilmoitti, etteivät toimiston sisäänkäynnit ja muut tilat ole esteettömiä. Yhdessä toimistossa vammaiset asiakkaat vastaanotetaan toimiston esteellisten tilojen vuoksi kaupungin kirjaston tiloissa. Myös kahdesta muusta toimistosta vastattiin, että toimiston tiloissa on portaita. Lisäksi kahden vastaajan mukaan pyörätuolilla on mahdollista päästä sisään toimistoon, mutta tämä vaatii erityisjärjestelyjä. Esimerkiksi yhdessä toimistossa pyörätuolilla saapuvat joutuvat käyttämään tavarahissia.

6.7 Nais erityisten tarpeiden huomioiminen

Naisasiakkaiden tarpeet, kuten heidän fyysiset, ammatilliset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa, otetaan kyselyyn vastanneiden yhdyskuntaseuraamustoimistojen johtajien ja apulaarjohtajien mielestä huomioon heidän yhdyskuntaseuraamustaan koskevista asioista päätettäessä. Vain yksi vastaaja oli sitä mieltä, että naisasiakkaiden tarpeita ei huomioida. Tästä vastauksesta ei vielä selviä, pitääkö vastaaja huomioinnin puutetta kielteisenä asiana: hän ainoastaan täsmensi, että naissukupuolen sijaan korostetaan ennemminkin yksilöllisyyttä. Useissa muissakin vastauksissa ilmeni vastaajien haluttomuus painottaa nais erityisiä tarpeita vaan sukupuoleen liittyvien tarpeiden sijaan painotetaan mieluummin yksilöllisiä tarpeita. Yhdessä vastauksessa todetaan, että osa toimiston henkilökunnasta on opiskellut nais erityistä näkökulmaa ja tätä pidetään aktiivisesti esillä, jotta se myös muistetaan asiakaskohtauksissa. Vastaaja täsmensi nais erityisen työtteen olevan yksi heidän toimistonsa erityinen osaamis- ja painopistealue.

6.8 Nuorten tarpeiden huomioiminen

Kaikki vastaajat vastasivat myöntävästi kysymykseen siitä, huomioidaanko nuorten kanssa työskentelyssä riittävästi verkostoituminen ja kokonaisvaltaisten palvelujen järjestäminen. Vastausten perusteella nuorten kohdalla verkostotyöskentely vaikuttaa toimivan hyvin. Vastauksissa kerrottiin toimiston yhteyksien eri kunnallisiin ja vapaaehtoistoimijoihin olevan hyvät, yhteistyöpalavereja ja nuorten tapaamisia järjestettävän säännöllisesti ja yhteydenpidon esimerkiksi lastensuojelun kanssa olevan päivittäistä. Yhdestä toimistosta kerrotaan, että heillä on nuorten asioihin ja paikallisen verkoston kanssa työskentelyyn keskittynyt työntekijä. Sama toimisto kertoo myös olevansa mukana paikallisessa lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä Ankkuri-tiimissä. Yhdessä vastauksessa todettiin, että tähän asiaan voitaisiin kiinnittää vielä enemmänkin huomiota, jos vain resurssit riittäisivät.

6.9 Vanhemmuuden tukeminen

Vastaajista kolme koki Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden huomion olevan vain seuraamuksen suorittamisessa, jolloin vanhemmuuden tukeminen sivuutetaan. Yhdessä vastauksessa huomautetaan, että kyseessä on uusi asia, mutta suunta on oikea, sillä nyt yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on käytössä esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmä ja yhteistyökumppanin isä-hanke. Vastaajan mukaan vanhemmuuden tukemisessa on parantamista esimerkiksi perhetapaamisia järjestettäessä. Myös lastensuojelun kanssa tehtävää yhteistyötä tulisi parantaa seuraamusta suorittavan vanhemmuuden tukemisessa.

6.10 Vähemmistövästävät, koulutuksen tarve ja etniset vähemmistöt henkilökunnassa

Vain yhdessä kyselyyn vastanneessa yhdyskuntaseuraamustoimistossa on nimetty henkilö, jonka toimenkuvaan kuuluu vähemmistöjen asiat. Syinä vähemmistövästävän puuttumiselle mainitaan muun muassa vähemmistöjen edustajien vähäinen määrä asiakkaissa, yksikön pieni koko, jonka vuoksi kaikki joutuvat vastaamaan kaikesta ja kaikkien työntekijöiden täytyy kyetä hoitamaan myös vähemmistöihin kuuluvien asioita. Kahdessa vastauksessa mainitaan, että vaikka erityistä vähemmistövästävää ei olekaan, niin heillä henkilöstö käy keskenään keskusteluja, joissa vähemmistöihin liittyviä asioita voidaan yhdessä pohtia ja hoitaa.

Suurin osa vastaajista toivoi lisää koulutusta jonkin tietyn vähemmistöryhmän osalta. Useissa vastauksissa lisätieto kaikista vähemmistöryhmistä nähtiin tarpeellisena. Romanikulttuuri mainittiin erikseen kolmessa vastauksessa. Lisäksi kahdessa vastauksessa kerrottiin, että erityisesti romanikulttuurista on ollut koulutusta, mutta ei muista vähemmistöryhmistä. Muina ryhminä mainitaan seksuaalivähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt ja kielitaidottomat ulkomaalaistaustaiset. Parissa vastauksessa huomautettiin, että jatkuva koulutus on erityisen tärkeää myös siksi, koska henkilökunnassa on paljon vaihtuvuutta.

Kyselyyn vastanneista toimistoista ainoastaan yhdessä mainitaan olevan työskentelevän romanivähemmistöön kuuluvan tai ulkomaalaistaustaisen työntekijän. Kyseisen henkilön tarkennettiin olevan venäläistaustainen.

7. Yhdenvertaisuuden toteutuminen arviointikeskuksissa

7.1 Vastaajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

Arviointikeskuksille oli räätälöity oma kyselynsä, johon saatiin vastaus kaikista kolmesta arviointikeskuksesta. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta on arviointikeskusten mukaan tiedotettu arviointikeskuksissa. Yhden arviointikeskuksen johtaja huomautti, että tiedotettu on, mutta tiedottaminen ei vielä takaa, että henkilökunta on tutustunut suunnitelmaan. Vastaajan mukaan uusia ohjeita, määräyksiä, säännöksiä ja muita tiedotteita tulee niin paljon, että arviolta vain noin puolet henkilökunnasta muistaa mistä on kyse. Yhdessä arviointikeskuksessa suunnitelma oli käsitelty tiimikokouksessa, jossa johtajan mukaan käsitellään säännöllisesti muutenkin vähemmistöjen asioita.

7.2 Vähemmistöt ja rikosseuraamusten toimeenpano

Seuraamusten toimeenpanossa ilmenee erityisiä ongelmia kaikkien arviointikeskusten mukaan. Ongelmat ilmenevän eri ryhmien välisenä vihanpitona ja painostuksena, joita mainitaan kuvattavan muun muassa Ruckensteinin ja Tepon (2005) kirjassa. Ongelmia mainitaan liittyvän myös liikuntaesteellisiin, joille ei ole tarjolla avolaitospaikkoja, sekä tukea tarvitseviin vankeihin, joille ei ole olemassa omaa osastoa tai muuten riittävää tukea vankilaoloissa. Sijoittelun suhteen todettiin olevan hankaluuksia myös muilla vankiryhmillä, kuten esimerkiksi opioidiriippuvaisten korvaushoidossa olevilla, joiden terveydenhoitopalvelut ovat joissakin avolaitoksissa puutteellisia.

Lisäksi mainitaan ulkomaalaistaustaiset vangit, joiden arviointi, rangaistusajan suunnittelu ja vankilaan sijoittaminen vaatii erityistä panostusta varsinkin vähäisen suomen kielen taidon omaavien vankien kohdalla. Kielitaidon puutteesta johtuen heidän toimintaan sijoittamismahdollisuutensa ovat rajalliset ja myös pidempiaikaisiin kuntoutustarpeisiin vastaaminen on vaikeaa, koska tulkkipalvelujen käyttö vaatii erityistä panostusta. Varsinkin vangeille, joilla on sekä erityisiä valvonnallisia tarpeita että kuntoutuksellisia tarpeita, on tarjolla vähän sijoittamisvaihtoehtoja. Myös monien romanivankien sijoittelussa on haasteita johtuen väistämivelvollisuudesta, joka voi johtaa vangin uudelleensijoitukseen tai esimerkiksi ongelmiin omaisten tapaamisten järjestämisessä.

7.3 Vähemmistöjen huomioiminen

Yhdessä vastauksessa painotetaan, että arviointikeskukset toimivat vankeuslain ja sitä täydentävien määräysten sekä ohjeiden mukaisesti ja eri vähemmistöjen tarpeet ja riskit huomioi-

daan siten kuin niitä koskeissa normeissa on ohjattu. Toisessa arviointikeskuksen vastauksessa painotetaan taas yksilöllisten tarpeiden kartoittamista ja suunnitelman laatimista niiden mukaisesti.

Yhdessä arviointikeskuksen vastauksessa käsiteltiin yksityiskohtaisemmin eri vähemmistöjen edustajien huomioimista arviointikeskuksessa. Ulkomaalaisten vankien, joiden kanssa ei ole yhteistä kieltä, arvioinnista joudutaan tinkimään ja riski- ja tarvearvion sijasta saatetaan rangaistusajan suunnitelma. Riskit huomioidaan kuten kantaväestönkin kohdalla ja lisäksi harkittavaksi tulee karkotus-, käännytys- ja maahantulokiellon vaikutus laitospöytäkirjan noudattamiseen. Haastattelussa nostetaan esiin yksilöllisiä tarpeita ja kokemuksia, mutta rikoksen syvempään käsittelyyn on vain rajalliset mahdollisuudet. Jos ulkomaalaisen vangin henkilöllisyydestä ei voida varmistua, valvonnalliset tarpeet nousevat keskeisiksi kuntoutuksellisten tai toiminnallisten tarpeiden kustannuksella. Kokonaan sosiaalista verkostoa Suomessa vailla olevalla, käännyttävällä vangilla tarpeet kohdistuvat ensi sijassa vankeusaikaan. Romaniväestön tarpeet huomioidaan erityisesti, koska heidän uusimisriskinsä on usein merkittävä. Liikuntarajoitteisten tai vammaisten vankien kohdalla arviointikeskuksessa tehdään räätälöity suunnitelma ja ollaan yhteydessä suunniteltuun sijoituslaitokseen ja kartoitetaan onko heillä valmiuksia ottaa vastaan erityistarpeita omaava vanki.

7.4 Kielivähemmistöjen tarpeiden huomioiminen

Arviointikeskusten kyselyssä kysyttiin, varmistetaanko arviointikeskuksessa erityisjärjestelyillä, että kielivähemmistöihin kuuluvien vankien ja asiakkaiden tarpeista huolehditaan esim. tilaamalla tulkki paikalle aina, jos asiakkaan kielitaidosta ei ole varmuutta. Kaksi arviointikeskuksista vastaa kysymykseen myöntävästi, mutta vastausta ei ole täydennetty lisätiedoin.

Kielteisesti kysymykseen vastannut johtaja huomautti, että heidän alueella on moninkertaisesti ulkomaalaisia vankeja muihin alueisiin nähden eivätkä arviointikeskuksen henkilöstövoimavarat (12 henkilötyövuotta) täydellisen riski- ja tarvearvion laatimiseen kaikkien vankien kohdalla. Arviointia toteutetaan myös englannin kielellä, mutta sijoituspäätökset annetaan aina suomeksi. Tulkin kanssa työskentely vaatii enemmän työtä kuin tavallinen haastattelu eikä osaavia tulkkeja harvinaisemmille kielille ole välttämättä edes saatavilla.

7.5 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo henkilöstön keskuudessa

Kaikki vastaajat vastasivat kieltävästi kysymykseen siitä ilmeneekö henkilökunnan keskuudessa syrjiviä, rasistisia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita. Vastauksissa painotetaan, että ennakkoluulot otetaan avoimesti puheeksi, koska niiden tunnistaminen omassa ajattelussa ovat edellytys sille, ettei niistä muodostu toimintaa ohjaavia asenteita. Syrjiviä asioita ei sallita eikä niitä juuri esiinny. Syrjivät satunnaiset ilmaisut eivät saa yhteisöltä hyväksyntää tai tukea ja siksi niiden kerrotaan sammuvan nopeasti eikä yksittäisten työntekijöiden käytökseen ole tarvinnut virallisesti puuttua.

Yhden arviointikeskuksen johtaja piti kysymystä onko henkilökunnassa romani tai ulkomaalaistaustaisia henkilöitä syrjivänä ja totesi vain kaikkien henkilökunnan jäseniensä olevan Suomen kansalaisia. Yksi vastaajista oli ymmärtänyt kysymyksen koskevan koko Rikosseuraamuslaitosta ja toteaa, ettei heillä voi olla tietoa koko laitoksen henkilökunnan etnisistä taustoista. Kolmas vastaaja kertoo, että henkilökunnassa ei tällä hetkellä ollut romani- tai ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Vastaaja mainitsee, että heille on hakenut töihin lähivuosien aikana kaksi virolaissyntyistä henkilöä ja yksi romanitaustainen henkilö, joista toinen virolaisista tuli valituksi sijaisuuteen. Kahden muun henkilön koulutus ja kokemus eivät vastanneet tehtävän vaatimuksia, joten he eivät tulleet valituksi.

Vastaajien mukaan arviointikeskusten avoimista viroista tiedottamisessa otetaan riittävästi esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja. Tosin vastauksessa kuitenkin täsmennetään, että on vaikea sanoa mikä on riittävästi. Yhdessä arviointikeskuksessa on mahdollista kohentaa englannin ja ruotsin kielen taitoa työaikana työnantajan kustannuksella silloin kun erityisesti niin on sovittu. Toisessa arviointikeskuksessa kulttuurien tuntemuksen ja kielitaidon esille ottamista hakuilmoituksissa on harjittu, mutta ei vielä tehty. Vastauksessa tarkennettiin, että kyse on tehtävästä, johon kвалifioituminen vaatii aikaisempaa kokemusta alalta, ja että arviointikeskuksessa työskentelee kulttuurien tuntemukseen perehtynyt virkamies ja yksikössä on ollut etnisiin kysymyksiin keskittynyt työryhmä. Vastaaja täydensi vielä, että arviointikeskuksessa on suunnitteilla etnisiin vähemmistöihin liittyvä työkokeiluna suoritettava hanke, josta Maahanmuuttoviraston virkamies sekä tutkija olivat jo informoineet aluekeskusta.

Kyselyssä tiedusteltiin työyhteisön tiedon ja koulutuksen tarpeesta johonkin tiettyyn vähemmistöryhmään liittyen. Vastauksissa todetaan, että ajankohtainen tieto ja tietoisuus trendeistä on heille ensiarvoisen tärkeää, koska alueella on paljon maahanmuuttajia ja muita vähemmistöjä ja arviointi on voitava toteuttaa luotettavasti erityisryhmien kohdalla. Erityisesti koettiin olevan tarvetta Afrikan heimokulttuureihin liittyvälle koulutukselle, koska afrikkalaisten vankeiden kulttuurin tuntemus on tällä hetkellä vähäistä ja esimerkiksi tieto näihin kulttuureihin kuuluvasta kunnian ja väkivallan käytön yhteydestä heikko. Yksi vastaajista totesi, että arviointikeskuksessa vähemmistöjä koskeville koulutuksille ei ole tarvetta, koska itse arviointiin liittyvä peruskoulutus on erittäin vähäistä ja puutteellista. Perustehtävään kouluttaminen nähtiin ensisijaisena vähemmistöjä ja kulttuureja koskevaan koulutukseen nähden.

8. Yhdenvertaisuuden edistäminen rikosseuraamusalueilla

8.1 Vastaajat ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

Kyselystä lähetettiin oma versionsa jokaiselle rikosseuraamusalueelle, mutta vain Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen aluekeskukset lähettivät vastauksensa. Molempien vastausten mukaan heidän alueillaan on tiedotettu yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta ja henkilökunta on tutustunut suunnitelmaan. Suunnitelmaa oli käsitelty heti sen ilmestyttyä alueen yhteistyötöimikunnan kokouksessa, johtoryhmässä ja esimiespäivillä, jossa oli ollut muun muassa puhumassa romaniyhdyshenkilö. Toisessa alueen vastauksessa ei käsitelytapoja kuvattu vaan mainittiin, että suurimmassa osassa yksiköitä suunnitelma oli jo käsitelty, mutta osassa yksiköistä käsitely on tarkoitus tehdä syksyllä.

8.2 Vähemmistöjen huomioiminen ja toimintoihin osallistuminen

Molemmat alueet vastasivat myönteisesti kysymykseen siitä, onko vähemmistöön kuuluvien ryhmien sijoitteluun, asuttamiseen, toimintoihin osallistumiseen ja yhdyskuntapalvelupaikkojen hankintaan kiinnitetty erityistä huomiota. Asiaan joudutaan koko ajan kiinnittämään erityistä huomiota rikosseuraamusalueen ulkomaalaistaustaisten suuren määrän vuoksi. Asia on myös otettu säännöllisesti esille arviointikeskuksen ja yksiköiden välillä.

Molemmilla rikosseuraamusalueilla mainitaan olevan laitoksia, joissa vähemmistöön kuuluvat vangit eivät voi osallistua toimintoihin muiden vankien kanssa. Toisessa vastauksessa täsmennetään, että heillä ei ole tarkkaa tietoa näistä laitoksista, mitä ne ovat. Toisessa vastauksessa nimetään kaksi alueen laitosta, joissa tiedetään olevan vähemmistöön kuuluvilla vankeilla ongelmia toimintaan osallistumisessa.

8.3 Rasismiin reagoiminen sekä naisten, nuorten ja vanhusten huomioiminen

Alueiden laitoksissa ja yksiköissä myönnetään mahdollinen rasismien olemassaolon mahdollisuus ja otetaan rasismien kokemukset vakavasti. Ihmisten tietoisuus asiasta lisää hereillä oloa niin henkilökunnan kuin asiakkaidenkin keskuudessa. Rasismiin painotetaan puututtavan herkästi.

Naisasiakkaiden fyysiset, ammatilliset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeet huomioidaan vastausten mukaan päätettäessä heidän rikosseuraamustaan koskevista asioista. Näin tehdään mahdollisuuksien mukaan. Asiassa on kehitettävää, mutta kehitystä rakennetaan ja parannuksia tehdään kaikissa yksiköissä, joissa on naisia. Asenneilmapiiri on vastauksen mukaan hyvä ja tilanne parantuisi merkittävästi, jos uuden naisvankilan rakennushanke toteutuu. Naisasiak-

kaiden tarpeet tiedostetaan yhdyskuntaseuraamustoimistoissa, naisasiakkaiden kanssa työskenneltäessä.

Molempien alueilta saatujen vastausten mukaan myös nuorten asiakkaiden erityistarpeet ja sijoitteluun ja toimintojen järjestämiseen liittyvät tarpeet on huomioitu alueen yksiköissä riittävän hyvin. Nuorten kohdalla kerrotaan kiinnitettävän erityistä huomiota sijoittamiseen ja toimintojen järjestämiseen, mutta valtakunnallisesti kehittämisen tarvetta mainitaan olevan. Yhdyskuntaseuraamusten puolella nuorten huomioiminen on vastaajan mukaan hoidettu erityisen hyvin.

Vanhusten tarpeiden huomioimista koskevaan kysymykseen alueiden vastaukset hajaantuivat. Vanhusten tarpeet huomioidaan mahdollisuuksien mukaan. Vanhukset nähdään alueella kasvavana vähemmistönä ja heidän tarpeensa, esimerkiksi liikkumisen osalta, ovat olleet esillä sijoittelun ja toimintojen järjestämisen yhteydessä. Toisessa vastauksessa mainitaan, että vanhusten tarpeita ei ole juurikaan huomioitu vanhusten vähäisen määrän vuoksi, mutta luonnollisesti rangaistuksen toimeenpanossa vangin ikä ja toimeenpano otetaan huomioon.

8.4 Vanhemmuuden tukeminen

Molemmat alueet näkevät, että alueen laitoksissa mahdollistetaan säännölliset tapaamiset vanhemman ja lapsen välillä, jos on arvioitu, että ne ovat lapsen edun mukaisia. Tapaamiset pyritään järjestämään annettujen ohjeiden mukaan eikä lapsitapaamisten järjestämisestä ole tullut valituksia, joten vastaajan mukaan niiden suhteen ei vaikuta olevan ongelmia. Alueen laitosten tapaamistiloja pidetään lapsiystävällisinä ja tähän on viime aikoina kiinnitetty erityistä huomiota kaikissa alueen yksiköissä. Osassa tapaamistilojen varustelu tosin mainitaan olevan vielä kesken.

8.5 Asenneilmapiirin tukeminen ja viroista tiedottaminen

Molemmat alueet katsovat tukevansa alueensa laitosten ja yksiköiden asenneilmapiirin kehittymistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa arvostavaksi. Asia on molempien vastausten mukaan ollut esillä eri yhteyksissä. Toinen vastaajista mainitsee, että avoimista viroista tiedottamisessa ja rekrytoinnissa ei oteta riittävästi esille rikosseuraamusalalla tarvittavaa kulttuurien tuntemuksen ja kielitaidon tarvetta. Kuitenkin muutamissa alueen yksiköissä mainitaan monikulttuurisuuteen kiinnitettävän rekrytoinneissa erityistä huomiota. Toisen alueen vastauksessa mainitaan kulttuurin tuntemuksen ja kielitaidon tarpeen esilläpitoa riittävänä ja kertoo viroista tiedottamisen ja rekrytoinnin tapahtuvan annettujen ohjeiden mukaisesti tasa-arvoa kunnioittaen.

9. Yhdenvertaisuuden toteutuminen terveydenhuoltoyksikössä

Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikölle lähetettiin oma kysely, johon myös saatiin vastaus. Vastaukset kaikkiin kysymyksiin olivat yhtä lukuun ottamatta myönteisiä, eikä vastauksia täsmennetty lainkaan lisätiedoilla. Terveydenhuoltoyksikön mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta on tiedotettu ja henkilökunta on tutustunut suunnitelmaan. Terveydenhuoltoyksikkö tukee henkilöstön asenneilmapiirin kehittymistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa arvostavaksi ja terveydenhuoltoyksikön henkilöstö on sitoutunut rasististen ilmausten ja vitsien nollatoleranssiin ja yksikössä puututaan kaikkeen rasistiseen puheeseen. Eri vähemmistöjen kulttuuriin liittyviä tapoja ja erityistarpeita huomioidaan heidän ollessaan vankisairaalassa. Yksikössä puututaan vähäsiinkin rasistisiin ilmiöihin välittömästi ja tehokkaasti.

Laitoksissa joihin on sijoitettu ruotsinkielisiä vankeja, huomioidaan, että vangit saavat terveydenhuollon palveluja heidän omalla äidinkielellään. Terveydenhuoltoyksikössä varmistetaan erityisjärjestelyillä, että kielivähemmistöihin kuuluvien vankien ja asiakkaiden tarpeista huolehditaan esimerkiksi tilaamalla tulkki paikalle aina, jos asiakkaan kielitaidosta ei ole varmuutta. Potilastyössä, tiedottamisessa ja opastuksessa huomioidaan selkokieliisyys, joka helpottaa puutteellisen suomenkielen taidon omaavien asiakkaiden ymmärtämistä. Terveydenhuoltoyksikön asioiden tiedottamisessa ja kirjallisen materiaalin, kuten esimerkiksi esitteiden, ohjeiden, asiointi- ja hakulomakkeiden jaossa on huomioitu myös suomenkieltä taitamattomat henkilöt.

Terveydenhuoltoyksikössä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien potilaiden mahdolliseen syrjintään ja häirintään puututaan välittömästi, tapahtui sitä toisten asiakkaiden, vankien tai henkilökunnan taholta. Terveydenhuoltoyksikössä kiinnitetään riittävästi huomiota naisiin liittyvään syrjintään ja seksuaaliseen häirintään puututaan välittömästi, tapahtui sitä toisten asiakkaiden, vankien tai henkilökunnan taholta. Terveydenhuoltoyksikössä otetaan huomioon fyysisistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa kokeneiden naisten tarpeet ja heille tarjotaan erityispalveluita.

Terveydenhuoltopalveluja järjestettäessä vähemmistöön kuuluvien vankien kulttuuriset tavat huomioidaan ja esimerkiksi eri uskontokuntien erityistarpeita tuetaan yksilön tarpeiden ja yksikön resurssien puitteissa. Samoin vanhusten tarpeet huomioidaan yksilön tarpeiden ja yksikön resurssien mahdollistamalla tavalla tehtäessä päätöksiä heidän terveydenhoitopalveluja koskevista asioistaan.

Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikkö vastasi kieltävästi kysymykseen siitä, otetaanko terveydenhuoltoyksikön avoimista viroista tiedottamisessa riittävästi esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja.

10. Yhdenvertaisuuden toteutuminen Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa

Kyselystä lähetettiin oma versionsa Rikosseuraamusalan koulutuskeskukselle (RSKK), joka vastasi kyselyyn. Myöntävästi vastattiin kysymykseen siitä, onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta yksikössänne tiedotettu ja onko Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksen henkilökunta tutustunut suunnitelmaan.

RSKK vastasi myöntävästi myös kysymyksiin siitä, onko Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskus laitosten ja yksiköiden asenneilmapiirin kehittymistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa arvostavaksi, ja onko koulutuskeskuksen henkilöstö sitoutunut rassististen ilmausten ja vitsien nollatoleranssiin ja puuttuuko henkilöstö kaikkeen rassistiseen puheeseen, esiintyy sitä sitten opiskelijoiden, asiakkaiden, vankien tai työkavereiden taholta. Näihin vastauksiin ei annettu lisätietoja.

Kyselyssä kysyttiin, miten opetuksessa on tällä hetkellä huomioitu eri vähemmistöryhmät (romanit, ulkomaalaistaustaiset, kielivähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt, vammaiset, vanhuksset, nuoret, naiset ja seksuaalivähemmistöt). RSKK vastasi tähän kysymykseen otteella rikosseuraamusalan tutkinnon opetussuunnitelmasta. Listatuissa osaamistavoitteissa mainitaan muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Euroopan neuvoston vankilasääntöjen merkityksen tunteminen, vankeuslain periaatteiden mukaan toimiminen ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edistäminen.

Vastaajan mukaan rikosseuraamusalan koulutuksen opiskelijavalinnoissa tuodaan esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja. Tähän kohtaan ei ole kirjattu lisätietoja. Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa rekrytoitaessa ja opiskelijoita valitessa myös huomioidaan erityisesti tarve saada mukaan vähemmistöjen edustajia, ja tästä aiheesta kerrottiin järjestettävän tiedotustilaisuus syksyllä 2015.

11. Vastauksiin liittyvää pohdintaa

Kysely Rikosseuraamuslaitoksen yhdenvertaisuudesta on tehty laitoksiin keskimäärin joka toinen vuosi ja yhtenä kyselyn tarkoituksena on ollut havahduttaa laitoksia puuttumaan mahdollisiin esiin tuleviin epäkohtiin. Vastausaikaa oli noin kolme viikkoa, ja vastausajan päätyttyä lähetettiin kehoitus vastata niille, jotka eivät vielä olleet vastanneet. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja koulutuskeskus olivat nyt ensimmäistä kertaa kyselyssä mukana. Samoin mukana oli nyt ensimmäistä kertaa muu ammattiryhmä kuin johtajat eli tällä kertaa vankilapsykologit. Kyselyyn päätettiin ottaa johtajien lisäksi mukaan jokin muu ammattiryhmä siksi, koska aikaisempia kyselyjä oli kritisoitu siitä, että johtajat eivät useinkaan ole arjessa mukana näkemässä, kuulemassa ja tekemässä havaintoja. Vankilapsykologien vastauksia saatiin kuitenkin vain viisi, joten ne eivät tuoneet kovinaan paljon lisätietoa vastausiin.

Kysely toteutettiin ensimmäistä kertaa webropol-kyselyn, jolloin vastaaja pystyi vastaamaan siihen anonyyminä, sillä vastaajan tunnistaminen ei ollut välttämätöntä. Anonyymisti vastaamisen oletetaan lisäävän vastauksen rehellisyyttä ja määrää. Onnistuttiinko tässä on vaikea analysoida, sillä suuri joukko esimerkiksi vankilapsykologeista jätti vastaamatta, vaikka heitä olisi ollut vastausten perusteella mahdoton tunnistaa.

Kaikille vastaajille ei ollut selvää, että vastaukset ovat Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan kehittämisen kannalta tärkeitä. Monet tyytyivät vastaamaan ilman perusteluja. Vankiloiden johtajien/apulaisjohtajien joukossa oli myös yksi hämmennystä aiheuttava vastaaja, joka vastasi useaan kohtaan, että *ei osaa vastata, pakko oli rastittaa joku kohta, koska muuten vastausta ei voi lähettää*.

Ilahduttavaa oli, että lähes kaikissa vastauksissa mainitaan, että Rikosseuraamuslaitoksen yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelmaan oli tutustuttu hyvin. Eräässä vastauksessa tosin muistutettiin, että asiasta tiedottaminen ei takaa sitä, että henkilökunta on tutustunut asiaan. Rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvät haasteet kohdistuivat kieleen, kulttuurieroihin, syrjintään, esteettömyyteen ja palvelupaikan löytämiseen liittyviin ongelmiin. Se, että ei yhteistä kieltä ollut vaikeutti monien asioiden hoitamista. Kulttuuriset erot, kuten esimerkiksi naisen asema suomalaisessa kulttuurissa verrattuna naisen asemaan patriarkalisessa kulttuurissa, saattaa tuoda työlle omat jännitteensä.

Kahden rikosseuraamusalueen aluekeskuksen sekä kolmen arviointikeskuksen vastauksista voidaan tulkita, että alueella ollaan tyytyväisiä yhdenvertaisuuden toteutumiseen laitoksissa ja yksiköissä. Vastauksen mukaan esimerkiksi rasismiin puuttumisen kynnyks on edelleen matala, eikä vangeilta tulleiden kanteluiden joukossa ole juurikaan esiintynyt rasismisyytöksiä.

Kyselyssä oli ensimmäistä kertaa mukana kysymyksiä, jotka koskivat muidenkin vähemmistöjen kuin vain etnisen taustan omaavia koskevia kysymyksiä. Vastauksissa tuli esiin, että hyvin monissa vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa on ongelmia esteettömyyden kanssa. Toimeenpanoon liittyvät haasteet kohdistuivat kieliongelmiin, kulttuurieroihin, syrji-

miseen, esteettömyysongelmiin ja vaikeuteen löytää vähemmistöille sopiva palvelupaikka. Rasististen asenteiden mainittiin olevan yleisiä vankien keskuudessa. Tämä ilmeni muun muassa ulkomaalaistaustaisia vankeja tai romaneja kohtaan kohdistuvana haukkumisena, pilkkaamisena sekä väkivaltaisena käytöksenä. Henkilökunnan keskuudessa mainittiin, että edellä mainittuja ryhmiä kohtaan saattaa joissain yksiköissä esiintyä vitsailua, imitointia, halveksuntaa, ylimääräisiä henkilötarkastuksia sekä haluttomuutta heidän asioidensa hoitamiseen. Rasismiin suhtaudutaan periaatteessa vakavasti ja siihen vakuutetaan puututtavan herkästi.

Vastauksissaan laitokset painottivat, että kaikki vangit asutetaan samojen periaatteiden mukaan ja eristäytyminen johtuu esimerkiksi vangin rikostaustasta, ei etnisestä taustasta. Syyinä erillään asuttamiseen mainittiin tutkintavankeuslain mukaiset yhteydenpitokiellot, väkivallan uhka, luvattomien aineiden käyttö, rikoksen laatu, hygieniakulttuuri, epäasiallinen käytös, velat, sukujen väliset ristiriidat sekä siviiliasiat.

Kyky sietää erilaisuutta vaihtelee hyvin paljon vankiloittain. Joissain laitoksissa romanien ja ulkomaalaisten asuminen eristyksessä tai suljetuilla osastoilla on syvästi vankilan alakulttuuriin liittyvä tapa. Vastauksista kuitenkin tulee esiin, että romanivankeja ja ulkomaalaistaustaisia asutetaan verraten suuri määrä eristetyille ja suljetuille osastoille heihin kohdistuvan väkivallan uhkan takia. Joissakin laitoksissa romanien ja ulkomaalaisten asuttaminen omilla osastoillaan on hyvin rutiininomaista, jolloin muuta vaihtoehtoa ei edes mietitä.

Vähemmistöjen erityistarpeita huomioidaan muun muassa romanikielen ja kulttuurin opetuksen ja suomen kielen opetuksen, ramadan aikaisen paaston, ruokavalion ja perhesuhteiden ylläpidon suhteen. Eri uskontokuntien vierailut laitoksissa olivat yleisiä. Nuorten ja naisvankien tarpeet pyritään huomioimaan. Sen sijaan yhdyskuntaseuraamustoimistoissa nais erityistä työtä ei tunnettu niin hyvin kuin laitoksissa. Koulutuksen tarve eri vähemmistöjen asioista koettiin hyvin tarpeellisena.

Kaikissa laitoksissa ja yksiköissä on tarvetta suomenkielisten esitteiden lisäksi myös muun kielisiin esiteisiin. Aikaisimpiin kyselyihin verrattuna parannusta esitteiden saatavuudessa oli tapahtunut, mutta tilanne on hyvin vaihteleva yksiköittäin. Muutamassa vastauksessa peräänkuulutetaan, että keskushallintoyksikön tulisi entistä paremmin huolehtia oppaiden ja lomakkeiden kääntämisestä.

Tulkkaukseen ja tulkin käyttöön sekä rooliin liittyvät asiat näyttivät olevan joillekin yksikölle varsin tulkinnanvaraisia asioita. Ohjeena on, että tulkkia tulee käyttää, kun yhteistä kieltä ei ole. Tulkki kannattaa tilata paikalle aina, jos asiakkaan kielitaidosta ei ole varmuutta. Kun kysymyksessä ovat asiakkaan oikeudet, taloudelliset edut tai lainmukaiset velvollisuudet, on tulkkausten järjestäminen erityisen tärkeää.

Tulkkipalveluista ja niihin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään eri laeissa, joissa määritellään mm. kenelle ja milloin tulkkipalveluita tulee järjestää. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että ulkopuolista tulkkia käytetään aina virallisissa asioissa. Esimerkiksi

yksi vastaajista totesi, että heillä on hyvin kielitaitoista henkilökuntaa, mutta virallisissa asioissa käytetään aina tulkkia, koska ei voida olla varmoja onko erityissanasto täydellisesti hallussa. Käytetäänkö lähi- tai etätulkkausta ei selviä vastauksissa. Useissa vastauksissa tuli kuitenkin esiin, että ulkopuolisen tulkin sijaan virallisten asioiden tulkkina oli käytetty esimerkiksi toista vankia tai asiakasta tai hänen läheistään. Varsinkin ne yksiköt, joissa oli ulkomaalaistaustaisia asiakkaita harvoin, niin kynnys tulkin kutsumiseen oli korkea. Toisinaan tulkkia on vaikea saada, välimatkat voivat olla pitkiä ja tulkin käyttö aiheuttaa kustannuksia.

Rikosseuraamusalan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmassa mainitaan, että etninen tasa-arvossa on kehittämistä vaativa tasa-arvon osa-alue rikosseuraamusalalla. Selkeä puute on, että Rikosseuraamuslaitoksessa on edelleen hyvin vähän töissä romani- tai ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, vaikka romani ja ulkomaalaistaustaiset henkilöt toisivat paljon kaivattua kulttuurituntemusta alalle.

Lähteet

- Joukamaa, Matti, Jorma Aarnio, Virpi von Gruenewaldt, Sirpa Hakamäki, Kimmo Hypén, Hannu Laerma, Tomi Lintonen, Aino Mattila, Sasu Tyni, Heikki Vartiainen, Päivi Viitanen ja Terhi Wuolijoki (2010). Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Kirkkohallitus (2015). Uskonnonharjoittaminen vankiloissa. Selvitys uskonnonharjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä. Työryhmän raportti 30.4.2015. Suomen ev.lut. kirkon julkaisuja 28. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Ruckenstein, Minna ja Annika Teppo (2005). Vankien väliset valtasuhteet ja väkivallan pelko suljetussa vankilassa. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2005. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Suomen virallinen tilasto (2015a). Väestörakenne [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.8.2015]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/vaerak/tau.html>
- Suomen virallinen tilasto (2015b). Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset [verkkajulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 14.8.2015]. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/syyttr/tau.html>
- WHO julkaisuja (2014). Prisoners with special needs. Teoksessa Prisons and Health 2014, s. 155

Liitteet

RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

KYSELY YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Vankilan johtajat/apulaisjohtajat)

1. Rikosseuraamusalue: *

- ESRA
- IPRA
- LSRA

2. Oletko tutustunut uuteen 2015 valmistuneeseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan? *

- Kyllä
- Ei

3. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta omassa laitoksessasi tiedotettu? *

- Kyllä
- Ei

Miten?

4. Esiintyykö eri vähemmistöjen (romaniasiakkaiden, ulkomaalaistaustaisten, kielivähemmistöjen, uskonnollisten vähemmistöjen, vammaisten, vanhusten, nuorten, naisten ja seksuaalivähemmistöjen) toimeenpanossa erityisiä ongelmia? *

- Kyllä
- Ei

Jos esiintyy, niin kuvaa tarkemmin minkä vähemmistön osalta ongelmia esiintyy ja millaisia ne ovat?

Vaihtoehtoiset kysymykset suljettu / avolaitos

Suljetut laitokset:

5. Kuinka suuri osa romaneista ja ulkomaalaistaustaisista asuu: normaaleilla osastoilla, normaaleilla suljetuilla osastoilla, omilla osastoillaan?

6. Mikä on ollut syynä asuttamiseen suljetuille tai omille osastoille?

7. Kuinka monta tuntia viikossa on toimintaa suljetuilla ja erillisillä osastoilla, joilla asuu romaneja ja / tai ulkomaalaistaustaisia vankeja? Mitä tämä toiminta on?

8. Osallistuvatko romanit ja ulkomaalaistaustaiset toimintoihin muiden vankien kanssa?

- Kyllä
- Ei

Onko jotain toimintoa, mihin he eivät voi osallistua? Mistä tämä johtuu?

SULJETTULAITOS SIIRRY KYSYMYKSEEN 10.

Avolaitokset:

9. Ovatko jotkut romanit ja ulkomaalaistaustaiset joutuneet palaamaan suljettuun laitokseen syrjinnän tai rasististen käyttäytymisen vuoksi?

- Kyllä
- Ei

Jos on, niin millaista ja kuinka yleistä tämä on (arvio)?

10. Onko romaneille järjestetty erikseen perusopetusta ja / tai romanikielen ja -kulttuurin opetusta? *

Kyllä

Ei

Jos on järjestetty, niin milloin viimeksi? Onko opettajana toiminut romani? Jos ei ole järjestetty, niin miksi ei ole?

11. Onko ulkomaalaistaustaisille, jotka eivät puhu suomea tai ruotsia, järjestetty kieliopetusta? *

Kyllä

Ei

Jos on, niin millaista se oli, milloin viimeksi? Jos ei ole järjestetty, niin miksi ei ole?

12. Millä kielillä laitoksessanne on tarjolla esitteitä vankilan oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista? (VL 4: 4§) *

13. Ovatko eri kielivähemmistön tarpeet mielestäsi huomioitu työyhteisössasi hyvin? Onko esimerkiksi eri asiointilomakkeita tarjolla eri kielillä, saavatko maahanmuuttajataustaiset, suomen ja ruotsinkieliset sekä heidän omaisensa ajankohtaista informaatiota esim. ilmoitustaulujen kautta? *

Kyllä

Ei

Miten asia on huomioitu?

14. Käykö vankilassanne vierailuilla eri uskontokuntien edustajia? *

Kyllä

Ei

Mitä uskontoryhmiä he edustavat ja kuinka usein he käyvät?

15. Kuinka usein vankilassanne käytetään ulkopuolista tulkkia? Jos tulkkia käytetään hyvin vähän tai ei lainkaan, niin miksi? *

16. Kuinka usein käytetään henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää tulkkina virallisissa asioissa (/kk)? *

17. Kuinka usein käytetään toista asiakasta tai omaista tulkkina virallisissa asioissa (/kk)? *

18. Onko joku henkilökunnastanne nimetty vastaamaan vähemmistöjen asioista? *

Kyllä

Ei

19. Tarvitseeko työyhteisösi lisää tietoa tai koulutusta jonkun vähemmistöryhmän osalta? *

Kyllä

Ei

Jos tarvitsee, niin kuvaa tarkemmin minkä vähemmistön osalta lisätietoja tai koulutusta tarvitaan ja millainen koulutus olisi hyödyllistä?

20. Onko laitoksessanne joitakin erityiskäytäntöjä edellä mainittujen lisäksi, joilla pyritään huomioimaan vähemmistöjen tarpeita? *

Ei

Kyllä

Minkä vähemmistöryhmän kohdalla ja millaisia erityistarpeita on huomioitu?

21. Onko laitoksenne henkilökunnassa romani tai ulkomaalaistaustaisia? *

- Kyllä
 Ei

Jos on, niin kuinka monta ja mistä maista he ovat kotoisin? Jos ei ole lainkaan, niin miksi ei ole?

22. Ilmeneekö vankien puheissa tai toiminnassa toisia vankeja kohtaan arvionne mukaan rasistisia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita? *

- Kyllä
 Ei

Jos ilmenee, niin millaista se esimerkiksi on, miten yleistä se on ja miten siihen on puututtu?

23. Ilmeneekö henkilökunnan puheissa tai toiminnassa arvionne mukaan syrjiviä, rasistisia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita? *

- Kyllä
 Ei

Jos ilmenee, niin millaista ne ovat ja miten niihin on puututtu?

Kiitos vastauksestasi!

**KYSELY YDHENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA
RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Psykologit)**

1. Rikosseuraamusalue: *

- ESRA
- IPRA
- LSRA

2. Oletko tutustunut uuteen 2015 valmistuneeseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan? *

- kyllä
- en

3. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta omalla työpaikallasi tiedotettu? *

- kyllä
- ei

Miten?

4. Esiintyykö työyhteisössäsi muiden vankien taholta rasistista käytöstä? *

- kyllä
- ei

Jos esiintyy, kuvaa minkälaista se on?

5. Esiintyykö työyhteisössäsi henkilökunnan taholta vankeihin kohdistuvaa rasistista käytöstä? *

- kyllä
- ei

Jos esiintyy, kuvaa minkäläistä se on?

6. Tiedostetaanko työyhteisössäsi rasismien olemassaolon mahdollisuus sekä otetaanko sen esiintyminen vakavasti? *

- kyllä
 ei

Miten asiaan suhtaudutaan?

7. Puututaanko työyhteisössäsi kaikkeen rasistiseen puheeseen, esiintyy sitä sitten vankien tai työkavereiden taholta? *

- kyllä
 ei

Miten puuttuminen tapahtuu?

8. Onko työyhteisössäsi erityisesti kiinnitetty huomiota vähemmistöön kuuluvien (etniset vähemmistöt, kielivähemmistöt, naiset, nuoret, vanhuksat, vammaiset) ryhmien sijoitteluun, asuttamiseen ja toimintoihin osallistamiseen? *

- kyllä
 ei

Millä lailla eri vähemmistöön kuuluvien asioita on huomioitu?

9. Huomioidaanko työyhteisössäsi etniset seikat esimerkiksi päätettäessä vangin oikeudesta käyttää omia vaatteitaan suljetussa vankilassa? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

10. Huomioidaanko työyhteisössäsi karkotusuhan alla olevien vankien vaikea tilanne ja onko heille tarjolla esimerkiksi psykologin palveluita? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

11. Saavatko vangit ja heidän läheisensä palvelua (sekä suullista että kirjallista) omalla äidinkielellään joko suomeksi tai ruotsiksi? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

12. Varmistetaanko työyhteisössäsi, että kielivähemmistöihin kuuluvien vankien tarpeista huolehditaan, esimerkiksi tulkki tilataan paikalle aina, jos vangin kielitaidosta ei ole varmuutta, eikä tiedetä kykeneekö vanki selviytymään asioiden hoidosta? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

13. Työyhteisön toiminnoissa, tiedottamisessa ja opastuksessa huomioidaan selkokieli, joka helpottaa puutteellisen suomenkielen taidon omaavien asiakkaiden ymmärtämistä. *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

14. Käytetäänkö työyhteisössäsi vieraskielistä materiaalia siltä osin kuin sitä on saatavilla? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

15. Huomioidaanko esimerkiksi laitosten ilmoitustaululla tiedottamisessa ja kirjallisen materiaalin, kuten esimerkiksi tulo-oppaiden sekä asiointi- ja hakulomakkeiden jaossa myös suomen kieltä taitamattomat henkilöt? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

16. Kannustetaanko työyhteisössäsi henkilöstöä opiskelemaan vieraita kieliä ja ylläpitämään kielitaitoaan? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

17. Kunnioitetaanko työyhteisössäsi jokaisen vangin uskonnollista tai henkilökohtaista vakaumusta? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

18. Tunnistetaanko työyhteisössäsi hyvin ne eri vähemmistöihin kuuluvien vankien kohtelua koskevat tavat, jotka poikkeavat valtaväestöön kuuluvien vankien kohtelusta? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

19. Onko sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvalla vangilla samat mahdollisuudet osallistua toimintoihin kuin muillakin vangeilla? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

20. Esiintyykö työyhteisössäsi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvää syrjintää ja häirintää? *

- kyllä
 ei

Jos esiintyy, niin puututaanko siihen välittömästi, tapahtui sitä toisten asiakkaiden, vankien tai henkilökunnan taholta?

21. Huomioidaanko työyhteisössäsi erityisesti nuorten vankien tarpeet? *

- kyllä
 ei

Miten asia on huomioitu?

22. Tukevatko Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet tuomitun vanhemmuutta, jos se on lapsen edun mukaista? *

- kyllä
 ei

Millä tavalla mielestäsi lapsen etu tulee virkamiehen taholta huomioiduksi?

23. Taataanko laitoksessasi säännölliset tapaamiset vanhemman ja lapsen välillä, jos ne ovat lapsen edun mukaisia? *

kyllä

ei

Jos ei, mistä tämä mielestäsi johtuu?

24. Ovatko laitoksesi tapaamistilat lapsiystävällisiä? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

25. Jos laitoksessa, jossa työskentelet on naisia, niin otetaanko naisasiakkaiden tarpeet, kuten heidän fyysiset, ammatilliset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa huomioon heidän vankeuttaan koskevissa asioissa? *

kyllä

ei

laitoksessa ei ole naisvankeja

Miten asia on huomioitu?

26. Kiinnitetäänkö naisiin liittyvään syrjintään ja seksuaaliseen häirintään riittävästi huomiota ja puututaanko siihen välittömästi, tapahtui sitä toisten asiakkaiden, vankien tai henkilökunnan taholta?

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

27. Sallitaanko laitoksessasi, että yhteisessä käytössä olevissa tiloissa tai henkilökunnan työhuoneissa esiintyy seksistisiä kuvia? *

kyllä

ei

Jos kuvia esiintyy, miten niihin suhtaudutaan?

28. Otetaanko laitoksessasi huomioon vanhusten tarpeet, kuten heidän fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa, päättäessään heidän rangaistuksen suorittamistaan koskevista asioista? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

29. Tuodaanko rikosseuraamusalan koulutuksesta ja avoimista viroista tiedottamisessa tarpeen mukaan esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja? *

kyllä

ei

Miten asia on huomioitu?

Kiitos vastauksestasi!

**KYSELY YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA
RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajat/apulaisjohtajat)**

1. Rikosseuraamusalue *

- ESRA
- IPRA
- LSRA

2. Oletko tutustunut uuteen 2015 valmistuneeseen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaan? *

- Kyllä
- En

3. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta omalla työpaikallasi tiedotettu? *

- Kyllä
- Ei

Miten?

4. Esiintyykö eri vähemmistöjen (romaniasiakkaiden, ulkomaalaistaustaisten, kielivähemmistöjen, uskonnollisten vähemmistöjen, vammaisten, vanhusten, nuorten, naisten ja seksuaalivähemmistöjen) yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanossa erityisiä ongelmia? *

- Kyllä
- Ei

Jos esiintyy, niin kuvaa tarkemmin minkä vähemmistön osalta ongelmia esiintyy ja millaisia ne ovat?

5. Tarvitseeko työyhteisösi lisää tietoa tai koulutusta jonkun em. vähemmistöryhmän osalta? *

- Kyllä
- Ei

Jos tarvitsee, niin kuvaa tarkemmin minkä vähemmistön osalta lisätietoja tai koulutusta tarvitaan ja millainen koulutus olisi hyödyllistä?

6. Ovatko eri kielivähemmistön tarpeet mielestäsi huomioitu työyhteisössäsi hyvin? Onko esimerkiksi esitteitä yhdyskuntaseuraamuksista tarjolla, saavatko maahanmuuttajataustaiset, suomen ja ruotsinkieliset ajankohtaista informaatiota esim. ilmoitustaulujen kautta? *

- Kyllä
 Ei

Miten asia on huomioitu?

7. Kuinka usein toimistossanne käytetään ulkopuolista tulkkia (/kk)? *

8. Kuinka usein käytetään henkilökuntaan kuuluvaa työntekijää tulkkina virallisissa asioissa (/kk)? *

9. Kuinka usein käytetään toista asiakasta tai omaista tulkkina virallisissa asioissa (/kk)? *

10. Huomioidaanko toimistossanne riittävästi nuorten kanssa työskentelyssä verkostoituminen ja kokonaisvaltaisten palvelujen järjestäminen? *

- Kyllä
 Ei

Miten asia on huomioitu?

11. Tukevatko Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet riittävästi tuomitun vanhemmuutta, jos se on lapsen edun mukaista? *

Kyllä

Ei

Jos ei ole, niin miksi?

12. Huomioidaanko toimistossanne naisasiakkaiden tarpeet, kuten heidän fyysiset, ammatilliset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa, päättäessä heidän yhdyskuntaseuraamustaan koskevista asioista? *

Kyllä

Ei

Miten aisa on huomioitu?

13. Ovatko yhdyskuntaseuraamustoimistonne sisäänkäynnit ja muut tilat esteettömiä, niin että vammaisen on niissä helppo liikkua (esim. pyörätuoliliuska, ovikellon sijoittaminen sopivalle korkeudelle jne.)? *

Kyllä

Ei

Jos ei ole, niin minkälaisia ongelmia esiintyy?

14. Onko joku henkilökunnastanne nimetty vastaamaan vähemmistöjen (kuten esimerkiksi romani- ja /tai ulkomaalaistaustaisen) asioista? *

Kyllä

Ei

Jos ei ole, niin miksi?

15. Onko toimistossanne joitakin käytäntöjä edellä mainittujen lisäksi, joilla pyritään huomioimaan vähemmistöjen (romaniasiakkaiden, ulkomaalaistaustaisten, kielivähemmistöjen, uskonnollisten vähemmistöjen, vammaisten, vanhusten, nuorten, naisten ja seksuaalivähemmistöjen) erityistarpeita? *

- Ei
- Kyllä

Minkä vähemmistöryhmän kohdalla erityisesti ja millaisia erityistarpeita on huomioitu?

16. Onko toimiston henkilökunnassa romaneja tai ulkomaalaistaustaisia? *

- Kyllä
- Ei

Jos on, niin kuinka monta ja mistä maista he ovat kotoisin?

17. Ilmeneekö henkilökunnan puheissa tai toiminnassa arvionne mukaan rasistisia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita? *

- Kyllä
- Ei

Jos ilmenee, niin onko niihin riittävästi puututtu?

Kiitos vastauksestasi!

KYSELY YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Arviointikeskukset)

Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin arvionne mukaisesti oman Rikosseuraamusalueenne osalta. Kyselyssä kartoitetaan eri vähemmistöryhmiin kuuluvien tilannetta yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelman toimenpide-ehdotusten mukaisesti. Kohtaan lisätietoja voit selventää tilannetta.

1. Rikosseuraamusalue: *

- ESRA
- IPRA
- LSRA

2. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta yksikössänne tiedotettu ja onko henkilökunta tutustunut suunnitelmaan? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

3. Esiintyykö eri vähemmistöjen (romaniasiakkaiden, ulkomaalaistaustaisten, kielivähemmistöjen, uskonnollisten vähemmistöjen, vammaisten, vanhusten, nuorten, naisten ja seksuaalivähemmistöjen) toimeenpanossa erityisiä ongelmia? *

- Kyllä
- Ei

Jos esiintyy, niin kuvaa tarkemmin minkä vähemmistön osalta ongelmia esiintyy ja millaisia ne ovat?

4. Miten arviointikeskukset huomioivat eri vähemmistöjen tarpeet ja riskit rangaistusajan suunnittelussa ja heidän sijoittelussa? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

5. Ilmeneekö henkilökunnan puheissa tai toiminnassa arvionne mukaan syrjiviä, rasistisia tai vähemmistöjä pilkkaavia asenteita? *

- Kyllä
 Ei

Jos ilmenee, niin millaista ne ovat ja miten niihin on puututtu?

6. Onko laitoksenne henkilökunnassa romani tai ulkomaalaistaustaisia? *

- Kyllä
 Ei

Jos on, niin kuinka monta ja mistä maista he ovat kotoisin? Jos ei lainkaan, niin miksi ei ole? *

7. Otetaanko arviointikeskusten avoimista viroista tiedottamisessa riittävästi esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

8. Tarvitseeko työyhteisösi lisää tietoa tai koulutusta jonkun vähemmistöryhmän osalta? *

- Kyllä
 Ei

Jos tarvitsee, niin kuvaa tarkemmin minkä vähemmistön osalta lisätietoja tai koulutusta tarvitaan ja millainen koulutus olisi hyödyllistä?

9. Varmistetaanko arviointikeskuksessa erityisjärjestelyillä, että kielivähemmistöihin kuuluvien vankien ja asiakkaiden tarpeista huolehditaan esim. tilaamalla tulkki paikalle aina, jos asiakkaan kielitaidosta ei ole varmuutta? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

Kiitos vastauksestasi!

KYSELY YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Aluekeskukset)

Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin arvionne mukaisesti oman Rikosseuraamusalueenne osalta. Kyselyssä kartoitetaan eri vähemmistöryhmiin kuuluvien tilannetta yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelman toimenpide-ehdotusten mukaisesti. Kohtaan lisätietoja voit selventää tilannetta.

1. Rikosseuraamusalue *

- ESRA
- IPRA
- LSRA

2. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta alueellanne tiedotettu ja onko henkilökunta tutustunut suunnitelmaan? *

- kyllä
- ei

Lisätietoja

3. Tuetteko alueenne laitosten ja yksiköiden asenneilmapiirin kehittymistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa arvostavaksi? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

4. Onko vähemmistöön kuuluvien ryhmien sijoitteluun, asuttamiseen, toimintoihin osallistumiseen ja yhdyskuntapalvelupaikkojen hankintaan kiinnitetty alueellanne erityistä huomiota? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

5. Onko alueellanne laitoksia, joissa vähemmistöön kuuluvat vangit eivät voi osallistua toimintoihin muiden vankien kanssa? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

6. Myönnetäänkö alueenne laitoksissa ja yksiköissä mahdollinen rasismien olemassaolon mahdollisuus sekä otetaanko rasismien kokemukset vakavasti? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

7. Otetaanko alueenne avoimista viroista tiedottamisessa ja rekrytoinnissa riittävästi esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

8. Onko alueenne laitoksissa ja yksiköissä riittävän hyvin huomioitu nuorten tarpeet sijoittelussa ja toimintojen järjestämisessä? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

9. Huomioidaanko alueellanne nuorten vankien ja asiakkaiden erityistarpeet? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

10. Mahdollistetaanko alueenne laitoksissa säännölliset tapaamiset vanhemman ja lapsen välillä, jos on arvioitu, että ne ovat lapsen edun mukaisia? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

11. Ovatko alueenne laitosten tapaamistilat lasten tullessa tapaamaan vanhempiaan vankilaan lapsiystävällisiä? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

12. Huomioidaanko alueellanne naisasiakkaiden tarpeet, kuten heidän fyysiset, ammatilliset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa, päätettäessä heidän yhdyskuntaseuraamustaan tai vankeuttaan koskevista asioista? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

13. Otetaanko alueellanne riittävästi huomioon vanhusten tarpeet, kuten heidän fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa, päätettäessään heidän rangaistuksen suorittamista koskevista asioista? *

- Kyllä
- Ei

Lisätietoja

Kiitos vastauksestasi!

RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

KYSELY YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Terveys- ja hoito-osasto)

Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin arvionne mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön osalta. Kyselyssä kartoitetaan eri vähemmistöryhmiin kuuluvien tilannetta yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelman toimenpide-ehdotusten mukaisesti. Kohtaan lisätietoja voitte selventää tilannetta.

1. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta yksikössänne tiedotettu ja onko Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön henkilökunta tutustunut suunnitelmaan? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

2. Tukeeko Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikkö henkilöstön asenneilmapiirin kehittämistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa arvostavaksi? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

3. Onko terveydenhuoltoyksikön henkilöstö sitoutunut rasististen ilmausten ja vitsien nollatoleranssiin ja puuttuvatko he kaikkeen rasistiseen puheeseen, esiintyy sitä sitten asiakkaiden, vankien tai työkavereiden taholta? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

4. Huomioidaanko eri vähemmistöjen (romaniasiakkaiden, ulkomaalaistaustaisten, kielivähemmistöjen, uskonnollisten vähemmistöjen, vammaisten, vanhusten, nuorten, naisten ja seksuaalivähemmistöjen) kulttuuriin liittyviä tapoja ja erityistarpeita heidän ollessaan vankisairaalassa? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

5. Puututaanko yksikössänne vähäsiinkin rasistisiin ilmiöihin välittömästi ja tehokkaasti? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

6. Otetaanko Rikosseuraamuslaitoksen terveydenhuoltoyksikön avoimista viroista tiedottamisessa riittävästi esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

7. Huomioidaanko, että laitoksissa joihin on sijoitettu ruotsinkielisiä vankeja, vangit saavat terveydenhuollon palveluja heidän omalla äidinkielellään? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

8. Varmistetaanko terveydenhuoltoyksikössä erityisjärjestelyillä, että kielivähemmistöihin kuuluvien vankien ja asiakkaiden tarpeista huolehditaan esim. tilaamalla tulkki paikalle aina, jos asiakkaan kielitaidosta ei ole varmuutta? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

9. Huomioidaanko potilastyössä, tiedottamisessa ja opastuksessa selkokielisyys, joka helpottaa puutteellisen suomenkielen taidon omaavien asiakkaiden ymmärtämistä? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

10. Onko terveydenhuoltoyksikön asioiden tiedottamisessa ja kirjallisen materiaalin, kuten esimerkiksi esitteiden, ohjeiden, asiointi- ja hakulomakkeiden jaossa huomioitu myös suomenkieltä taitamattomat henkilöt? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

11. Huomioidaanko terveydenhuoltopalveluja järjestettäessä vähemmistöön kuuluvien vankien kulttuuriset tavat ja tuetaanko esimerkiksi eri uskontokuntien erityistarpeita? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

12. Kiinnitetäänkö terveydenhuoltoyksikössä seksuaalivähemmistöihin kuuluvien potilaiden mahdolliseen syrjintään ja häirintään riittävästi huomiota ja puututaanko siihen välittömästi, tapahtui sitä toisten asiakkaiden, vankien tai henkilökunnan taholta? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

13. Kiinnitetäänkö terveydenhuoltoyksikössä naisiin liittyvään syrjintään ja seksuaaliseen häirintään riittävästi huomiota ja puututaanko siihen välittömästi, tapahtui sitä toisten asiakkaiden, vankien tai henkilökunnan taholta? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

14. Otetaanko terveydenhuoltoyksikössä huomioon fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa kokeneiden naisten tarpeet ja onko heille tarjottu erityispalveluita? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

15. Otetaanko terveydenhuoltoyksikössä huomioon vanhusten tarpeet, kuten heidän fyysiset, sosiaaliset ja psykologiset tarpeensa, päättäessään heidän terveydenhoitopalveluja koskevista asioista? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

Kiitos vastauksestasi!

RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

KYSELY YHDENVERTAISUUDEN JA TASA-ARVON TOTEUTUKSESTA RIKOSSEURAAMUSLAITOKSESSA (Rikosseuraamusalan koulutuskeskus)

Vastatkaa seuraaviin kysymyksiin arvionne mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksen osalta. Kyselyssä kartoitetaan eri vähemmistöryhmiin kuuluvien tilannetta yhdenvertaisuus ja tasa-arvosuunnitelman toimenpide-ehdotuksen mukaisesti. Kohtaan lisätietoja voitte selventää tilannetta.

1. Onko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta yksikössänne tiedotettu ja onko Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksen henkilökunta tutustunut suunnitelmaan? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

2. Tukeeko Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskus laitosten ja yksiköiden asenneilmapiirin kehittymistä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa arvostavaksi? *

- Kyllä
 Ei

Lisätietoja

3. Miten opetuksessa on tällä hetkellä huomioitu eri vähemmistöryhmät (romanit, ulkomaalaistaustaiset, kielivähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt, vammaiset, vanhuksset, nuoret, naiset ja seksuaalivähemmistöt)? *

4. Onko koulutuskeskuksen henkilöstö sitoutunut rassististen ilmausten ja vitsien nollatoleranssiin ja puuttuvatko he kaikkeen rassistiseen puheeseen, esiintyy sitä sitten opiskelijoiden, asiakkaiden, vankien tai työkavereiden taholta? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

5. Tuodaanko rikosseuraamusalan koulutuksen opiskelijavalinnoissa esille se, että rikosseuraamusalalla tarvitaan eri kulttuurien tuntemusta ja erilaisten kielten taitoja? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

6. Huomioidaanko Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa rekrytoitaessa ja opiskelijoita valitessa erityisesti tarve saada mukaan vähemmistöjen edustajia? *

Kyllä

Ei

Lisätietoja

Kiitos vastauksestasi!